
STATUTUL BOIERNAȘILOR DIN BASARABIA ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA*

Valentin Tomuleț

Cuvinte-cheie: Basarabia, Imperiul Rus, stare socială, boiernași, mazil, privilegiați.

Formularea problemei

Despre istoria anumitor categorii sociale ale populației din Basarabia după anexarea ei la Imperiul Rus în 1812, în special a țărănimii, s-a scris în repetate rânduri. Destul de bogată, în acest sens, este istoriografia sovietică¹. Deși scrise prin prisma paradigmei marxiste și a ideologiei totalitar-comuniste, lucrările respective și-au adus totuși, într-o anumită măsură, contribuția la studierea temei în cauză. În pofida acestui fapt, unele aspecte ale temei au rămas necercetate, altele au fost trecute conștient cu vederea, altele poartă un caracter unilateral și tendențios, încât necesită o nouă abordare.

În afara cercetării au rămas stările sociale intermediare, privilegiate ale societății – boiernașii, mazilii și ruptașii. Necesitatea studierii în continuare a unei asemenea tematici este dictată de faptul că numai o cunoaștere profundă a tuturor categoriilor sociale ale populației și poziția pe care au avut-o autoritățile imperiale față de susnumitele stări, permite cercetătorului să pătrundă în logica lor internă și în sistemul ierarhizat al instituțiilor. Totodată, o cunoaștere detaliată a istoriei categoriilor sociale din Basarabia, în special a celor *privilegiate*, în primele decenii de după anexare, când în Basarabia au fost păstrate unele particularități locale, dar și pe întreg parcursul secolului al XIX-lea, permite să subliniem convingător unitatea de structură și de dezvoltare istorică moștenită din Principatul Moldova (cel puțin, în prima jumătate de secol) și să evidențiem acele schimbări structurale care au parvenit pe parcurs în cadrul acestor categorii sociale sub regim de dominație țaristă.

---

* Articol realizat în cadrul proiectului de cercetare „Evoluția istorică a Moldovei din antichitate până în epoca modernă în contextul civilizației europene. Basarabia în cadrul Imperiului Rus. Sinteză academică, studii, documente și materiale”. Partea I, cifrul 20.80009.0807.36.

¹ În acest sens, a se consulta: Istoria 1973, 100-105, 111-118; Istoria 1982, 121-124, 127-131; Madan 1996, 384-395; Madan 2001, 186-198; Țurcanu 2005, passim.

Și încă. Prin abordarea acestei teme, ne-am străduit să trezim interesul celor de astăzi, dar poate și celor de mâine – atât din mediul rural, cât și din cel urban, unii plecați, pribegi prin lume, iar alții rămași – pentru destinul satului basarabean și oamenii lui, pentru istoria moșilor și strămoșilor lor, care cândva au fost «talpa» țării, clasa de mijloc a țărănimii – boiernașii, mazilii și răzeșii, ca să nu se piardă identitatea lor socială și etnică.

Pentru a pătrunde în esența problemei examinate, în special pentru a înțelege ce prezintă categoria boiernașilor, în comparație cu stările sociale avantajate, din scara ierarhică de sus, și cu cele neavantajate, din scara ierarhică de jos, la început, să facem o caracteristică succintă a noțiunii de *privilegiat*.

Statutul de privilegiat

Chiar de la bun început, trebuie să constatăm că, în pofida unei bibliografii relativ bogate despre istoria diferitor categorii sociale ale populației din Basarabia în epoca modernă, până în prezent, lipsește un studiu special, care ar pune în discuție categoria socială a *boiernașilor*, *mazililor*, *ruptașilor* și *odnodvorților*, într-un cuvânt a stărilor sociale/fiscale privilegiate ale populației. Fiind neînsemnate numeric și ne jucând un rol esențial în viața politică și activitatea instituțiilor administrative, acestea, până în prezent, nu au atras atenția cercetătorilor. În plus, nici izvoarele de arhivă și cele publicate nu abundă în informații, ca în cazul altor categorii sociale, cum ar fi, spre exemplu, cel al boierilor/nobililor sau al *țaranilor* și *orășenilor*. Moștenire din Principatul Moldova, boiernașii, mazilii și ruptașii, într-un cuvânt cei *privilegiați*, au existat, cu anumite schimbări, o anumită perioadă de timp și în Basarabia, iar altele, după schimbarea statutului social, au fost prezente pe întreg parcursul secolului al XIX-lea.

În actele vechi moldovenești sau mai noi, din secolul al XIX-lea, din Principatul Moldova (categorafiile anilor 1831, 1838 sau 1845), în catego-

ria *privilegiaților* îi întâlnim pe cei încadrați în grupul neamuri, vel căpitani, căpitani, vornici de poartă, porușnici (ofițeri), postelniciei, polcovniciei, ispravnicii de aprozi sau de copii de casă, vătavii moșiilor boierești și cei apărați de cărțile Ocârmuirii. În plus, în această categorie îi mai regăsim pe mazili, ruptași și ruptele vistieriei, pe negustori și tagma bisericească. Apartenența la starea *privilegiaților* era de natură ereditară. Prin înseși numele lor, boiernașii, ca și mazilii, păstrau „amintirea boieriei” și luptau mereu pentru menținerea privilegiilor strămoșești, precum au procedat și ceilalți privilegiați; plăteau birul în dajdie (dajdia mazilească) individual, precum boierii, nu în cislă, ca țărani, deseatina (dijma) la stupi, mascuri sau sfini (porci), apoi și la vin, o plăteau redus, adică „boierește” (redusă), nu „țărănește” (în întregime), erau scutiți de beilicuri²; erau judecați de divanul domnesc etc. (Instituții 1988, 304; Lefter 2013, 43).

În Basarabia, ca și în Moldova de peste Prut, sub noțiunea generică de „privilegiați” îi regăsim, în secolul al XIX-lea, pe toți acei ce se aflau pe diferite „trepte privilegiate”, care includea pe micii boieri de țară sau boiernași, mazilii și ruptași, ruptele de vistierie și de cămară, scutiți, în diferite perioade de timp, de obligații fiscale, fixate în diverse acte de danie, emise de domnia Moldovei pe parcursul secolelor/anilor³.

² **Beilic** – termen de origine turcă, cu mai multe înțelesuri: domnie, stăpânire, ceea ce aparține fiscalului (statului); casă în care erau găzduiți trimișii oficiali, sosiți de la Poartă în Țările Române; oficialii otomani în Țările Române; muncă gratuită în folosul statului (Documente 1996, 373).

³ Privilegiile pot fi împărțite în următoarele categorii distincte:
1. Privilegiile fiscale – satele mănăstirilor și cele atribuite boierilor erau „slobode de muncile, dările și veniturile domniei”; marii dregători beneficiau de scutiri, cu excepția birului, iar uneori erau scutiți de plata acestui impozit; clerul nu plătea darea poslușnicilor străini, era scutit uneori de dijmarit, de deseatină și goștină, ori de totalitatea dărilor; slujitorii statului, ostașii ori civilii, beneficiau – drept echivalent al serviciilor prestate – de anumite ușurări fiscale; curtenii, în Moldova, plăteau „dajdia curtenească”, un impozit de favoare; călărășii plăteau „dajdia călărășească”, iar anumite sate de margine plăteau numai bir; slujitorii civili, organizați în cete (bresle) plăteau o sumă unică, nu „cu satul” („țărănia” în Moldova), ci „cu breasla”, sau ceata respectivă. Privilegiile fiscale se acordau și din anumite considerente economice unor *categorii profesionale*, negustori și meșteșugari, care plăteau dările cu breasla, sub forma unei contribuții forfetare, *rupta*. Negustorii străini – armenii, brașovenii, evreii – care aduceau folos statului și locuitorilor, se bucurau, de asemenea, de privilegii fiscale și de scutiri vamale. De anumite privilegii au beneficiat coloniștii și ruptașii (străini sau pământeni). **2. Privilegiile judiciare** constau, pe de o parte, în existența unui regim jurisdicțional de favoare – atât din punct de vedere formal, cât și material – pentru boieri și dregători, pentru slujitori și bresle, pentru anumite

În satele vechi răzășești din Moldova, după cum constată cercetătorul Lucian-Valeriu Lefter, în care locuiau descendenții mai mult sau mai puțin pauperizați ai vechii boierimi, răzeșimea, din care făceau parte mazilii (în cazul nostru, și boiernașii – V.T.) sau treptele „privilegiate”, idealul fiecărui tânăr căsătorit era urmărirea unui *cur-sus honorum*, prin urcarea treptelor spre vârful piramidei sociale sau păstrarea acelor privilegii și scutiri fiscale, moștenite de la părinți. Toate năzuințele și eforturile erau menite să slujească acestui scop (Lefter 2013, 43). Din această cauză, constată autorul, mulți din aceste categorii ar fi vrut să beneficieze de privilegii, motiv pentru care Alexandru vodă Ipsilanti (1786-1788) a stipulat „să rămâie mazili și neamuri numai cei ce să trag din mazili și neamuri”, condiție menținută și de Regulamentele Organice, mazili fiind numai „cei care vor fi cu adevărat dreپți feciori de mazili și de ruptași” (Lefter 2013, 43).

Pentru a intra în prima treaptă a ierarhiei *privilegiaților*, categorie socială rezervată doar pentru „ficioarii de privilegiați, mazilo-ruptași, rupte a vistieriei, preoți și diaconi căsătorii și neintrai la nici o rânduială”, era valabilă nu numai proprietatea funciară și dovada descendenței boierești, ci și faptul deținerii „costumului” aferent acestei stări sociale: anteriorul de cutnie – haină boierească lungă până la glezne, confecționată dintr-o țesătură de mătase cu urzeală de bumbac; contășul – haină luxoasă de iarnă, lungă, îmblănită cu piei scumpe, purtată de boieri; tacămul sau harnașamentul calului cu cele necesare, și, desigur, calul (Lefter 2013, 44). În Basarabia, această trăsătură specifică vestimentației privilegiaților s-a pierdut, luând alte forme și alt colorit, rămânând mai mult în amintirea boiernașilor și mazililor, fapt ce denotă schimbarea statutului, limitarea privilegiilor, sărăcirea și decăderea acestor stări sociale.

orașe și târguri; pe de altă parte, în atribuirea dreptului de jurisdicție locală sau profesională stăpânilor de moșii, marilor dregători, agenților administrativi locali și organelor de conducere a breslelor. **3. Privilegiile administrative** constau în dregătorii și slujbe, la care nu aveau acces decât boierii și boiernașii. Odată cu organizarea breslelor – de negustori și meșteșugari –, anumite sarcini administrative au fost atribuite și organelor de conducere ale acestora. **4.** Un număr impunător de **alte privilegii** se refereau la: dreptul de vânatoare, de pescuit, de vânzare a vinului și a cărnii, de a întreține mori, teascuri etc. În Moldova de peste Prut, privilegiile fiscale au existat până la Convenția de la Paris (1858), care le-a abolit pe deplin (Instituții 1988, 384-385).

Timpul a intervenit în statutul social-economic și politic al privilegiaților. Și mai mult, acest proces a fost observat în Basarabia, după 1812, când regiunea a intrat sub dominație imperială rusă.

Ange Bally, moșier, doctor în jurisprudență, om destul de cărturar pentru acele timpuri (a studiat în Italia și în Franța, cunoștea greaca veche și elina/neogreaca, latina, germana)⁴, familiarizat cu situația din Basarabia, într-un studiu al său, publicat de Nicolai Iorga în limba franceză, *O lucrare de acum un secol despre Basarabia ca ținut moldovenesc* (Bally 1940), scria, la câțiva ani după anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru la Imperiul Rus: „[...] în intervalul de aproximativ 500 de ani care s-au scurs de la descălecatul lui Dragoș, vedem aici cel puțin un exemplu aproape unic în istorie: cel al unui lung șir de domnitori care, aproape toți, au plătit cu prețul vieții tristul onor al voievodatului. Ambițioșii care și-l doresc cu ardoare ajung să piară unii de sabie, spânzurați sau otrăviți, alții mor în captivitate, în exil, în umilință, iar un mic număr al celor care reușesc să evite acest trist destin duc cu ei în mormânt regretul de a fi lăsat drept moștenire generațiilor viitoare doar sărăcie și mizerie. Descendenții lor, aceia care provin din familiile cele mai celebre din istoria ținutului, se consideră în zilele noastre (în secolul al XIX-lea – V.T.) foarte norocoși dacă pot să figureze încă în categoria mazililor, a ruptașilor și a altor privilegiați (subl. n.), care se bucură doar de distincția de a nu fi confundați cu țărani la repartizarea funcțiilor publice” (Bally 2016, 47-48). Bally descrie o situație reală, în care s-au pomenit stările privilegiate ale societății românești, care, pe parcursul secolelor, în condițiile diferitor împrejurări istorice, au pierdut din drepturile și privilegiile lor de altădată. Autorul estimează, în Basarabia, un număr de 9297 de privilegiați, inclusiv: 2059 de mazili, 4039 de ruptași, 1294 de rupți de la vistierie și de la cămară, 1905 de postelnici și alți privilegiați (Bally 2016, 124), care „[...] plătesc doar tributul legal și se bucură de scutirea integrală în corvoadă, a căror masă constituie una dintre taxele cele mai grele din ținut” (Bally 2016, 126).

Această constatare a lui Ange Bally o putem deduce și din listele recensămintelor fiscale, efectuate în Basarabia în anii '30-'50 ai secolului al XIX-lea, în care boiernașii, mazilii și ruptașii, ca

și categoria ruptelor, erau incluși, de multe ori, într-un compartiment unic, cel de „clasa privilegiată / привилегированного класса”, iar stările neprivilegiate ale țăranilor – în cel al „stărilor de rând / простого состояния”⁵.

Drept exemplu elocvent, în acest sens, ne servesc listele generale ale recensământului fiscal din 1835, prezentate de administrația județeană Orhei Administrației Regionale, în care stările sociale/fiscale privilegiate – boiernașii, mazilii și ruptașii – nu sunt indicați separat, ca în celelalte județe ale Basarabiei, ci sunt incluși într-o singură listă, într-un compartiment unic/comun, cel al **privilegiaților**⁶.

Și raportul *Despre drepturile diferitor clase ale populației din Basarabia*, datat cu anul 1843, îi include pe boiernași, mazili și ruptași în categoria stărilor sociale privilegiate (Права 1843, 62).

Statutul boiernașilor în Moldova

Puținele informații cu privire la această categorie socială le întâlnim doar fragmentar în dicționare (Instituții 1988, 54) sau în lucrările de sinteză, dedicate dezvoltării social-economice a Țării Moldovei în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, în care, tangențial, se fac referiri și la categoriile privilegiate ale populației (Onciul 1914; Giurescu 1946; Xenopol 1975 etc.).

Spre exemplu, Petre Strihan, unul din autorii cunoscutului dicționar dedicat *Instituțiilor feudale în Țările Române*, vede în boiernași categoria cea mai de jos a boierimii. Ea era formată fie din boieri mai săraci sau decăzuți, fie prin ascensiunea unor moșeni⁷ înstăriți, care ajungeau să capete o slujbă sau o mică dregătorie (Instituții 1988, 304). Folosind un document din 1818, întocmit la Iași, autorul scrie că prin boiernași se înțeleg cei care nu se trag din boieri și „au dobândit cinuri mai mici, ce sunt de la vel-șătrar în gios” (Instituții 1988, 54). Cam aceeași informație o oferă și documentele de arhivă, care constată că boiernașii s-au format, în fond, din boierii mai săraci sau

⁴ Mai detaliat, despre Ange Bally și lucrarea sa, a se vedea: Danilov 2013, 99-108.

⁵ A se vedea, spre exemplu, listele populației, conform recensământului fiscal din 1835, pentru ținutul Orhei (ANRM, F. 134, inv. 2, d. 834, f. 23-57).

⁶ A se vedea mai detaliat: ANRM, F. 134, inv. 2, d. 834, f. 23, 24-57.

⁷ **Moșnean** – termen folosit în Țara Românească, pentru a-i desemna pe locuitorii satelor libere, echivalând cu termenul moldovenesc de **răzeș** și contrastând cu termenii care-i desemnau pe țăranii dependenți (rumânii, vecinii). Despre diverse teorii asupra originii moșnenilor a se vedea în amănunte: Instituții 1988, 304-305; Panaiteșcu 1964, 34.

decăzuți sau prin ascensiunea unor mici stăpâni de pământ, care ajungeau să capete o slujbă sau o dregătorie inferioară – de la polcovnici, postelnici, vel-căpitani până la vel-șătrari⁸.

Prin urmare, în secolul al XVIII-lea și în primele decenii ale veacului următor, în Principatul Moldova, iar după 1812, și în Basarabia, postelniceii, precum și unii locuitori ce aveau „cărți gospod de neamuri și de iertare”, nu făceau parte din categoriile de contribuabili și erau liberi de obligațiunile fiscale. Postelniceii constituiau o tagmă a boier-nașilor, scutirea lor de plata birului și a dajdiei⁹ făcându-se prin cărți oficiale, semnate de domn.

Dicționarele moderne ne dau mai multe definiții cu referire la noțiunea de *boiernaș*, dar care au, în fond, același înțeles: 1. boier de rang inferior; 2. agricultor care face pe boierul; 3. boier de rang mai mic, care ocupa dregătorii inferioare; 4. boier de rang mai mic, cu o situație inferioară marilor latifundiari; 5. boier de rang mai mic, având avere mai puțină și ocupând (în organizarea veche a Principatelor) dregătorii inferioare; 6. boier de rangul cel mai de jos; 7. boier de la țară; 8. boier mai mic, cum erau odinioară cămărașii, cuparii, ciohodarii, aprozii ș.a.; 9. proprietar rural mai mic (Boiernaș f.a.1; Oprea et al. 2007, 169; Dicționarul 1996, 105).

Cam aceeași constatare o întâlnim și la călătorii străini, care au vizitat Țările Române în diferite perioade de timp. Spre exemplu, căpitanul croat Radisitz, folosindu-se de materialul informativ, cules de comisiile topometrice în anii 1789-1791, și cunoscând personal situația din Principate, scria, în 1822, că nobilimea din Țările Române se împarte în trei clase¹⁰: „1. Mazil, mici boiernaș de țară; 2. Răzeș, pe jumătate țaran; aceștia sunt

⁸ ANRM, F. 2. inv. 1, d. 1199, f. 14.

⁹ *Dajdie* –dare fixă către stat, la care erau impuși în Basarabia, până în anul 1825, doar mazilii, ruptașii și țiganii: fiecare familie de mazil plătea câte 14 lei anual, ruptașii și țiganii – 15 lei anual; până în 1839 – câte 9 rub. 35 cop. asigurate. Burlacii plăteau jumătate din sumă (AISR, F. 379, inv. 2, d. 12, f. 21 verso).

¹⁰ De fapt, prin reforma lui C. Mavrocordat, boierimea din Moldova a fost împărțită în două trepte, ținându-se cont de vechimea neamului și de dregătorie: *boieri de treapta întâi* (de la mare logofăt la treti logofăt) și *boieri mazili*; iar în Țara Românească în: *mari boieri* (boieri veliți) cu urmașii lor (neamurile) și *boieri mici* cu urmașii lor (mazili). Astfel, prin reforma din 1740 din Țara Românească și din 1742 din Moldova au fost considerați drept boieri numai acei care ocupau o dregătorie și descendenții lor. Cei ce dețineau primele 19 dregătorii au intrat în categoria boierilor mari (veliți), iar urmașii lor se numeau neamuri, restul dregătorilor erau ocupate de boieri de clasa a doua, iar descendenții lor numindu-se *mazili* (Rădescu 2009, 137).

proprietarii mai mici. După moartea tatălui, fiul se înapoiază în pătura țărănească. Mazilii se numesc „domnule”, răzeșii: „stăpâne”. Nobilii din clasa a 3-a sunt cei mai de sus, care ocupă funcții de curte, deținând pentru scoborători titlul de Măria Ta. Un prim drept al nobililor este portul bărbii; prin aceasta au dreptul de locuință în curtea domnului. Limba curții este greaca” (Călători 2005, 76-77). Diplomatul rus, de ascendență suedeză și germană, Nikolai Karlovici Giers (1820-1895), după prima sa călătorie în Moldova (septembrie-octombrie 1841), scria: „În Moldova toți cei de la *logofăt* la *aga* [...] aparțin boierilor mari. Toate celelalte persoane cu titluri erau numite *boier-nași* [...]” (Călători 2007, 72). Diplomatul german C.A. Kuch, fost ofițer la Breslau și consulul Prusiei la Iași, între 1826-1842, analizând prejudecățile românilor, datorate mentalității încă retrograde, scria: „Cea mai mare parte din familiile boierești nu-și lasă copiii să meargă la școlile publice, fiind prea mândri, pentru a-i pune alături de copiii boiernașilor sau ai negustorilor, într-o intimitate prea mare, după cum se stabilește, de obicei, între camarazii din aceeași școală. Din această cauză ei țin, de obicei, câte un profesor francez în casă, de la care însă elevii, în afara limbii materne, arareori învață alta, vorbită doar papagalicește pe dinafară” (Călători 2007, 230).

Neagu Djuvara (1916-2018), fost diplomat, filosof, istoric, jurnalist și romancier român, aduce și alt exemplu, de altă natură, când boiernașii locuiau și învățau în familiile marilor boieri. Autorul scria: „Se știe că până și un boier de o zgârcenie proverbială, cum era Costache Conachi (1777-1849), mare logofăt al Moldovei¹¹, veșnic în judecată cu țărani proprietari din vecinătatea moșiei sale, ținea tot timpul în casa lui șase-șapte fii de boieri de rang mai mic și înzestra toate fetele din sat, când preotul spunea că sunt fete sărace; la nunta fetei sale cu caimacamul Nicolae Vogoridi, a înzestrat douăsprezece perechi de tineri țărani, căsătoriți tot atunci, cu câte o pereche de boi, o vacă și o mie de lei. Chiar în casa boierului trăiau, pe lângă guvernanta nemțoaică și preceptorul francez sau neamț, câțiva membri ai unor familii de boiernași, care aveau câte o slujbă; copiii lor primeau aceeași educație ca și copiii stăpânului, lucrul acesta fiind pentru ei cel mai sigur mijloc de a ajunge cândva, cu sprijinul „patronului”, la

¹¹ Despre Costache Conache scrie și Radu Rosetti. *A se vedea*: Rosetti 2017, 112-115, 131, 548, 580.

vreo slujbă în administrație” (Djuvara 1995, 118). Această afirmație o întâlnim și în alte izvoare.

În casa boierului, boiernașii erau tratați cu cinste și respect. Memorialistul Radu Rosetti scria în amintirile sale că „boierănașii care se aflau în serviciul marilor boieri erau tratați cu cinste și, spre exemplu, când erau în vârstă matură, copiii boierilor li ziceau nu pe nume: Neculai, Gheorghe, Iancule, Costache, Marghioală, Ileană etc., ci *moșu* Neculai, *moșu* Gheorghe, *moșu* Iancule, *moșu* Costache, *mamă* Marghioală, *mamă* Ileană etc.” (Rosetti 2017, 66). Și mai frumos autorul scrie despre anturajul de la curtea lui Grigore Ghica Vodă (mai 1849 - octombrie 1853, octombrie 1854 - 3 iunie 1856): „Curtea lui era bine ținută, masa lui bogată și-i plăcea să vadă numeroși oaspeți în jurul ei. Deosebit de bine ținuți erau *copiii de casă*, cărora li se mai dădea acum și denumirea de *paji*; toți erau fii de boierănași sau de alți *privileghietii*, îmbrăcați în frace roșii, în pantaloni negri și purtau în cap pălării bicornice, împodobite cu pene” (Rosetti 2017, 234).

Prin reforma fiscală a lui Constantin Mavrocordat noțiunea de *boiernași* includea și alte categorii sociale fiscale. În urma acestei reforme, boierii care ocupau o funcție în sistemul administrativ erau numiți *veliți*, iar cei care nu mai erau în funcție trebuiau numiți *biv-vel* (foști boieri mari), iar cei ce erau descendenți din neam boieresc, dar nu ocupaseră dregătorii, erau numiți *mazili*. Daniela Rădescu, citându-l pe Dinică Ciobotea, constată că, mai târziu, istoricii i-au așezat pe mazili în rândul burgheziei, alături de categoriile sociale fiscale ale „neamurilor”, „postelniceilor”, „armășeilor”, „ruptașilor” și „ruptelor”, categorii ce reprezentau pe negustorii sătești și stăpânii de pământ. În studiile de specialitate, această categorie de plătitori de capitație sunt atestați cu denumirea de „boiernași” sau chiar de „boier”, în realitate însă, pentru că locuiesc în sat, fac parte și constituie burghezia rurală (Rădescu 2009, 137-138).

Și O.G. Lecca, autorul *Dicționarului istoric, arheologic și geografic al României*, îi include pe boiernași în noțiunea generică de mazili: „prin extensiune, se numeau mazili boierii fără funcție, și boierii mici de țară, boierinașii, care formau o categorie între boieri și moșneni” (Lecca 1937, 325).

O altă interpretare a noțiunii de *boiernaș* o prezintă hotărârea Divanului din 1776 privitoare la hotarnici, înțelegând pin boiernași „cei ce n-au îmbrăcat caftan”. Autorul termenului *boiernași* din dicțio-

narul *Instituții feudale în Țările Române*, Petre Strihan, consideră că cele relatate nu constituiau un criteriu, „deoarece nu toți boierii aveau drept la caftan. Apartenența boiernașilor la clasa boierească este neîndoielnică” (*apud*: Instituții 1988, 54).

În Țările Române, boiernașii (sau *micii boieri*) ocupau diferite funcții în armată sau în sistemul administrativ. Fiecare cap de familie de boiernaș avea diplomă domnească ce confirma statutul acestei stări sociale. Întreaga familie de boiernaș se bucura de numeroase privilegii. Nicolae Grigoraș, care s-a ocupat de studierea instituțiilor feudale din Moldova, scrie că, în secolul al XVI-lea, hânsarii¹² se recrutau dintre micii proprietari funciari sau dintre boiernași; ei își îndeplineau serviciul în schimbul unor privilegii fiscale și, ierarhic, ca pătură socială, urmau după boieri și curteni (Grigoraș 1971, 200). Boiernașii sunt amintiți de cronicarul Alexandru Amiraș, când, în timpul primei sale domnii, domnul Moldovei Grigore al II-lea Matei Ghica (septembrie 1726 - aprilie 1733) a adunat, pentru potolirea revoltei tătarilor din Buceag, cea mai mare armată pe care a avut-o Moldova în secolul al XVIII-lea – peste 7000 de oameni. Boiernașii erau incluși după slujitorii de curte, dărăbanții agești¹³, vânătorii¹⁴ și panțirii¹⁵, ce făceau serviciul cu leafă și călărime, după care urmau copiii de casă¹⁶, armășeii¹⁷, aprozii¹⁸ și „alte

¹² **Hânsar** – corp de oaste călărească, al cărui nume derivă din *cursores* („care aleargă”). Ei sunt atestați cu numele de *husari* sau *hânsar* și în Peninsula Balcanică, în secolele al X-lea – al XIV-lea, iar mai târziu în Ungaria și Polonia, unde alcătuiau trupele regulate de cavalerie ușoară. Mai detaliat *a se vedea*: Instituții 1988, 220.

¹³ **Dărăbanți/dorobanț** – soldat infanterist.

¹⁴ **Vânători** – corp de ostași, redus ca număr, grupați în steaguri, scutiți de dări și îmbrăcați de domnie, apărut la începutul secolului al XVIII-lea (Instituții 1988, 505).

¹⁵ **Panțiri** – corp de mercenari localnici, înființat de domnul Moldovei Grigore al II-lea Ghica la 1725-1728. Numele a fost împrumutat din Polonia. Ulterior, panțirii au fost repartizați ca slujitori la isprăvnicile ținuturilor (Instituții 1988, 351).

¹⁶ **Copii de casă** – categorie de slujitori ai domniei, asemănătoare cu aprozii. Locuiau la curtea domnească, unde îndeplineau diverse slujbe. D. Cantemir scria că exista un vechi obicei ca toți tinerii nobili să fie trimiși la curtea domnească, unde făceau ucenicia de paji, învățau obiceiurile curții și dobândeau deprinderi mai elegante, după care erau avansați în funcții mai înalte (Instituții 1988, 125).

¹⁷ **Armaș** – persoană încadrată în disciplina militară, fiind comandat de un vătaf de armași sau de un căpitan de armași. Armașii erau constituiți în cete și participau uneori la războaie. În afară de armașii aflați la centru, erau armași răspândiți pe la fiecare ținut, numiți armășei (Instituții 1988, 25).

¹⁸ **Aprod** – persoană recrutată din tinerii fii de boieri, în așteptarea unei dregătorii. Aprozii erau organizați militărește și îmbrăcați în uniforme luxoase. Atribuțiile aprozilor erau: **1.** paza la palatul domnesc; **2.** curier; **3.** agent de executare, aducând, la nevoie, cu forța, la Divan pe împetricinați și executând silit datoriile civile și fiscale (Instituții 1988, 17).

bresle”, apoi „slujitorimea hătmăniei”¹⁹, împreună cu alți slujitori de țară ce-și făceau serviciul cu leafă, mazili și călărima (Grigoraș 1971, 205).

Istoricul Vladimir Morozan, autorul mai multor studii dedicate nobilimii din Basarabia, analizând structura socială din Principatul Moldovei, scrie: „Încheiau cercul celor mai privilegiate stări sociale din Principat persoanele numite *boiernași*, care, conform statutului lor social, erau aproape de categoria nobililor personali. Ei ocupau diferite funcții mai mici pe lângă Domn, cum ar fi: cămăraș, vătav, cupar și altele” (Morozan 1014, 27-28).

În cadrul adunărilor electivă, desfășurate în împrejurări deosebite, de criză politică sau dinastică, alături de marii boieri, participau boiernașii și curtenii. Asemenea adunare se numea deja „marea adunare electivă” sau „marea adunare a țării”. Evenimente de acest fel au avut loc însă destul de rar. La o adunare similară, pe timp de criză (1522), a fost ales domn în Țara Românească Radu de la Afumați (prima domnie – decembrie 1522 - aprilie 1523). O altă „mare adunare a țării”, cu participarea boiernașilor, alături de marii boieri, a mai avut loc în Țara Românească cu prilejul schimbării în fapt a dinastiei, în anul 1602, când, tot din rațiuni militare și politice imperioase, la Cârstienești, județul Argeș, unde se afla oastea boierilor proimperiali, a trebuit să fie ales Radu Șerban, din familia Craioveștilor, primul domn care nu făcea parte din neamul domnesc al urmașilor lui Basarab I (Boiernaș f.a.2).

În plus, boiernașii erau implicați și în evenimentele politice interne, în special, în intrigile de la curtea domnească, care aveau loc în țară. Cercetătorul N. Grigoraș relevă, în acest sens, un izvod din 11 martie 1586, care amintește de doi boiernași răzvrățiți împotriva lui Petru Șchiopul (a patra domnie: septembrie 1582 - august 1591), nevoiți să pribegescă „în Țara Leșească la cazaci”, de unde au „ridicat un oarecare lotru ca domnitor ce au venit cu sabia asupra domniei și asupra țării”. P. Șchiopul, domnul Moldovei, s-a ridicat cu oastea împotriva lor, i-a prins de vii și, după un simulacru de judecată, i-a ucis, considerându-i „ca dușmani ai domniei” și „ai întregii țări”, le-a confiscat proprietățile, pe care, împreună cu altele, preluate tot pentru viclenie, de la alți boieri, le-a

dăruit pârcașului de Neamț, Andrei (Grigoraș 1971, 65). Un alt caz este cel în care Ștefan Tomșa, care, în cea de-a doua domnie (septembrie 1621 - august 1623), având instrucțiuni de la turci să încerce pacificarea boierimii, care scăpase cu viață din luptele de la Cornul lui Sas (19 iulie 1612) și de la Fântâna lui Păcurar (septembrie 1615), să le rejudece procesele și să le restituie proprietățile confiscate, „a rejudecat și procesele unor boiernași, restituindu-le proprietățile acaparate de boierimea Movileștilor” (Grigoraș 1971, 74).

Și mai semnificativ este cazul boiernașului Vasile Brahă, pomenit într-un document din 16 iunie 1686, care, fiind învinuit de Divan în înaltă trădare și condamnat la moarte, fără confiscarea proprietăților funciare, a fost grațiat, la insistența pârcașului de Neamț, care s-a rugat în genunchi la domnul Moldovei Constantin Cantemir (25 iunie 1685 - 13 martie 1693), dar și-a pierdut ocinile pe care le avea în satele Vlădeni, Culiceni și Rugășești, acestea revenindu-i pârcașului pentru obținerea grațierii (Grigoraș 1971, 86-87). Un alt caz este cel al boiernașului moldovean Ștefan Darie, judecat la 15 aprilie 1692, pentru înaltă trădare, pentru că s-a dus în Polonia, unde, cum scrie izvorul, n-a căutat „să se hrănească cu slujba”, dar s-a întors cu un corp expediționar polon și, apropiindu-se de locul unde se aflau „ocinile sale”, a jefuit oamenii. Domnul a dispus să fie confiscate proprietățile funciare ale lui Ștefan Darie și să fie date celor care au fost păgubiți, precizând că trebuie pedepsiți cei „ce-și lasă pământul [...] și se duc prin alte țări străine și apoi vin cu sabia asupra țării și fac jafuri și tâlhării” (Grigoraș 1971, 87).

N. Grigoraș, care examinează aceste, dar și alte cazuri, din timpul domniei lui Mihail Racoviță (domn în Moldova de trei ori: septembrie 1703 - 23 februarie 1705, 31 iulie 1707 - 28 octombrie 1709 și 5 ianuarie 1716 - octombrie 1726), constată că mulți din cei considerați vicleni erau din rândurile țăranilor și boiernașilor, considerent din care „[...] nu s-au făcut confiscări de proprietăți funciare, chiar atunci când, prin acțiunile lor, au păgubit vistieria domnească, probabil, fiindcă nu aveau pământuri sau alte bunuri care să valoreze ceva” (Grigoraș 1971, 90).

Unii boiernași se angajau în armatele statelor vecine (Polonia, Rusia, Suedia etc.), unde obțineau grade militare și primeau solde bănești mari. Ion Neculce scrie că mulți moldoveni, în special,

¹⁹ *Hătmănie* – dregătorie specifică Moldovei, cu caracter predominant militar (atribuția de a comanda întreaga armată) (Instituții 1988, 216-217).

„boiernași și slugi boierești și slujitori” (Neculce 1958, 160), se angajau în armata polonă din considerentul că polonezii plăteau solde ridicate.

Cele câteva exemple descrise *supra* ne permit să concluzionăm că boiernașii erau o categorie socială importantă în Moldova medievală; ei au jucat un rol major în viața politică a țării, fiind încadrați de domnie în diferite slujbe, cu caracter diferit, iar pe timp de război – în operații militare. Boiernașii erau atrași de marea boierime în confruntările politice interne sau în diferite activități de ordin militar în statele vecine, pentru a obține grade militare și a-și redresa situația financiară.

Dimitrie Cantemir deosebea două categorii de boiernași: **1.** tinerii, feciori de boieri care își făceau noviciatul în vederea promovării lor într-o dregătorie și îndeplineau „slujbe de taină ale curții” și **2.** dregătorii de la curtea domnului, care îndeplineau sarcini în interesul personal al domnului, precum: marele cămăraș, vătavul de aprozi, cuparul etc. Acești dregători se recrutau nu numai dintre boieri, ci și din „oamenii cei mai de jos” și chiar dintre prizonieri (*apud*: Instituții 1988, 54). Uneori, boiernașii făceau parte din suita unui mare dregător, care însoțea un demnitar străin, sau chiar dintr-o ambasadă; altelei aveau sarcini minore. În unele cazuri, domnul îi rânduia, ca și pe boierii cei mari, să cerceteze pricini judecătorești.

În plus, diferite izvoare medievale atestă că numeroși darabani, o parte din ofițeri, ca hotnogii și căpitani, se recrutau din rândurile boiernașilor, boierimii mijlocii, fapt pentru care erau remunerați de domnie. Spre exemplu, căpitanului de darabani, denumit boiernaș Ion Stroescu, i s-a acordat, la 14 iunie 1700, „dreptul de a lua a zecea din țarină, din pâine, din fânaț, din grădini și din prisăci, din satul Stroiești, care-i erau de moșie” (Grigoraș 1971, 168).

Boiernașii, alături de boieri, erau antrenați la paza curții domnești. Despre aceasta aflăm din documentele ce descriu viața vitregă a uneia din cele mai frumoase fete din Moldova – domnița Ruxanda, ruptă (în urma căsătoriei din 1 septembrie 1652) de la una din cele mai luxoase curți, care amintea pe cea din Stambul, sau, mai degrabă, pe cea din Bizanț: „Ca și la serai, pentru a pătrunde la Curte, trebuia să treci întâi printr-o primă împrejmuire, păzită de 500 de pușcași, apoi, pe a doua poartă, intrai în altă ogradă, păzită de 100 de pedestri, și de acolo abia în ograda a treia, unde stăteau de strajă 250 de purtători de stea-

guri. Când intrai în sfârșit în palat, 50 de paznici la ușă și o armată de boieri și de boiernași, fiind prin coridoare și prin anticamere, duceau pe străini la marele logofăt care-i introducea la Vodă (Bulat 2000, 38).

Boiernașii erau folosiți de instituțiile administrative și în alte misiuni de încredere. Spre exemplu, diplomatul francez, baronul Charles de Bois le Comte (1796-1863), însărcinat de cabinetul din Paris cu o misiune itinerantă în Egipt, Siria și Balcani, a studiat situația din Principate și prin deplasări efectuate în afara celor două capitale. Astfel, în Tara Românească, el a fost însoțit, în vizita făcută în județul Mehedinți, de boiernașul Mihalache Lăpușneanu, rânduit în această atribuție de Departamentul de Interne la 5 mai 1834 (Călători 2004, 21).

Anumite informații cu privire la statutul boiernașilor se conțin în lucrările călătorilor străini, care au vizitat Principatele Române în secolele al XVI-II-lea – al XIX-lea. Spre exemplu, călătorul rus Ignati Iakovenko (?-1870), membru al cancelariei lui C.I. Bulgakov, prim-secretar al conferinței în timpul tratatelor de pace ruso-turce din 1812, funcționar la consulatul rus de la București (1820-1833), iar după aceea – director al Serviciului poștelor din Țara Românească, cunoscând bine situația din Principate și referindu-se la structura socială din Țara Românească, scria, în cunoscutele sale scrisori, că după boieri „[...] urmează boiernașii, adică „neamuri”, postelniceii și mazilii. Neamurile sunt considerate nobili de origine, dar se găsesc între ei și dintre celea care au o origine simplă, dar obțin, pe diferite motive, acest privilegiu. Ei, ca și boierii, nu plătesc niciun fel de dări, beneficiază de asemenea și de privilegiul conform căruia sunt scutiți de plata vinăriciului și dijmăritului. Postelniceii sunt aceia care se află în slujba domnului, sub comanda marelui postelnic [...] După eliberarea lor din slujbă, îndeplinesc numai unele obligații, dar dări ca vinăriciul sau dijmăritul nu dau, acest privilegiu fiind dat lor ca semn al recunoașterii slujbei drepte” (Călători 2004, 861). Aceeași constatare o face autorul, când caracterizează sistemul de dări: dijmăritul și vinăriciul, adăugând la stările sociale enunțate *supra* mănăstirile, boierii și mazilii (Călători 2004, 844).

Unii din boiernași, pe parcursul vieții, grație serviciului, dar și influenței, adunau averi și proprietăți funciare impresionante. Spre exemplu, în 1812, la doar 30 de ani, boiernașul Tudor Vladi-

mirescu posedă o avere impresionantă, își permitea să cumpere și apoi să vândă peste Dunăre câteve sute de mii de ocale de porumb la un singur transport (aprox. 10 vagoane), să cumpere, la o singură comandă, 1000 de vite, să semneze plăți de 3000 lei (echivalentul a zeci de mii de dolari astăzi). Avera sa imobiliară era și ea consistentă: case, moșii cultivate, în mare parte, cu viță-de-vie avea în Cerneți, în câmpia Severinului, la Dălboaca și Cloșani, Calnic, Hălânga din Mehedinți și la Purcari, în județul Gorj. Avea, de asemenea, mori la Severin, Topolnița, Pleșuva, Păducel, Baia de Aramă sau Tismana, avea cârciumă la Balta-Mehedinți (Ionescu f.a.; Tudor f.a.).

Boiernașii, alături de alte categorii sociale (panduri, târgoveți și negustori, mazili căminari, vătafi de vistierie, țărani moșneni, țărani clăcași), au fost promovați în funcții de răspundere în timpul revoluției lui Tudor Vladimirescu de la 1821 (Ciobotea, Osiac 2009, 150).

În categoria boiernașilor ajungeau și o parte din răzeși, grație serviciului și devotamentului față de domnie. Spre exemplu, Constantin (Costache) Negruzzi, născut în 1808, în satul Trifeștii Vechi (astăzi Hermeziu), din apropierea Prutului, lângă Iași, fost om politic și scriitor român din perioada pașoptistă, era fiul lui Dinu Negruzzi (și al Sofiei Hermeziu), de origine răzășească, ajuns boiernaș în rang de paharnic. Odată cu începutul revoluției din 1821, se refugiază împreună cu tatăl său în Basarabia, fiind cunoscut prin activitatea sa literară (Afteni f.a.).

Statutul boiernașilor din Basarabia sub dominație țaristă

După anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, autoritățile imperiale i-au egalat pe boiernași în drepturi cu nobilii personali²⁰ ruși, acordându-le

²⁰ Titlul de *nobil personal* (instituit pe timpul domniei lui Petru cel Mare) nu putea fi transmis prin ereditate, nu dădea dreptul de a moșteni moșiile părinților împreună cu țărani aflați pe aceste pământuri, de a se înscrie în societăți nobiliare și a participa la adunările nobiliare. Începând cu 1832, copiii de nobili personali au primit drepturi cetățenești onorabile de moștenire. Până în 1845, titlul de nobil personal îl primeau toți funcționarii de gradul al XIV-lea – al IX-lea, potrivit „Condițiilor rangurilor”, adoptate în 1722 de Petru cel Mare. În cazul în care bunicul sau tatăl erau înscriși în categoria nobililor personali, atunci urmașii, la atingerea majoratului (17 ani) și dacă dețineau o slujbă, puteau pretinde la titlul de nobil personal. Începând cu 1845, titlul de nobil personal îl primeau toți funcționarii de clasa a XIV-a - a IX-a, încadrați în serviciul militar și cei de clasa a IX-a - a VI-a încadrați în serviciul civil; din 1856 – respectiv, de clasa a VIII-a - a VII-a și a VIII-a - a V-a (Лурье 1998, 227).

diferite înlesniri și privilegii. Majoritatea izvoarelor constată că boiernașii prezentau o categorie socială din Moldova medievală cu o situație inferioară marilor boieri. În *Regulamentul organizării administrative a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818* se menționa că „sub denumirea de boiernași²¹ se subînțelege nu clasa de proveniență nobiliară și care nu a ajuns la cele mai de sus ranguri boierești, dar cei care au dobândit funcții mai mici până la vel-șătrar. Ei vor beneficia de drepturi de noblețe personale, iar urmașii lor vor intra în categoria mazililor²², „[...] care nu mai beneficiau de aceste privilegii²³. În cazul în care văduvii boiernași sau copiii de boiernași se vor căsători cu reprezentanți ai altor categorii sociale, comisiile urmează să-i înscrie în categoria mazililor. În felul acesta se va proceda și cu copiii protoiereilor, care urmau să fie incluși în categoria ruptașilor²⁴.

Această constatare generală o face și I.C. Filitti, care scria, în 1923: „Când Rusia anexează Basarabia, aplică aici principiile *dvoreanstvo*-ului rusesc. În Rusia, anumite cinuri inferioare conferă numai noblețe personală; în Basarabia, boiernașii (de la vel-șătrar în jos) dobândesc evghenie personală, iar urmașii lor sunt puși în clasa mazililor” (Filitti 1923, 19).

Boiernașilor li se acorda dreptul de a se angaja la serviciu în instituțiile de stat; erau scutiți de pedeapsa corporală și eliberați de plata impozitelor și îndeplinirea prestațiilor (în baza cărților de danie emise de domni sau a obiceiului pământului, erau scutiți de o parte din goștină²⁵ și deseatină²⁶

²¹ În actele vechi moldovenești/basarabene, boiernașii erau cunoscuți cu denumirea de **boierinași**. *A se vedea*: (ANRM, F. 134, inv. 2, d. 834, f. 92, 78, 81-81 verso, 82, 87, 89 verso, 129, 131 verso-133, 137 verso, 138 verso-139, 142, 144 verso, 148 verso-150 verso, 151 verso, 154, 158, 161-161 verso; Mihail, Mihail 1993, 35, 36, 38, 40, 121, 170, 171) sau **boirănaș** (319).

²² ANRM, F. 2, inv.1, d. 1199, f. 14; *Учмав 1818*, 17.

²³ ANRM, F. 5, inv. 3, d. 747, f. 22 verso-23.

²⁴ ANRM, F. 3, inv. 1, d. 429, f. 109 verso-111; F. 88, inv. 1, d. 95, f. 35-40

²⁵ **Goștină** – dare (taxă) anuală percepută în Țările Române asupra oilor, caprelor și porcilor. Goștina a continuat să existe și în Basarabia până în 1825, după obiceiul moldovenesc, și constituia câte 41/3 parale pentru fiecare oaie sau capră, la care erau impuși toți locuitorii (AISR, F. 379, inv. 2, d. 12, f. 21 verso).

²⁶ **Desetină** – termen cunoscut în Moldova, la început cu sensul originar de zecime (Din bg., scr. *desetina* „a zecea”), dijmă, desemnând cota-parte dintr-un produs, prelevată cu titlul de dare. La început, desetina și-a păstrat sensul etimologic de 1/10 din produsul impozabil. Mai târziu, termenul și-a lărgit sensul, indicând orice dare, indiferent de cuantumul ei. Ulterior, domeniul desetinei se restrânge la stupi și porci (Instituții 1988, 149). În Basarabia, desetina este

de pe oi, albine și porcine; în egală măsură, de vădrărit²⁷ asupra unui număr stabilit de vedre de vin, iar pentru un număr mai mare de oi, albine și porcine erau obligați să plătească în baza legilor stabilite de guvernul moldovenesc) (Устав 1818, 17-18); aveau dreptul să dispună de proprietăți funciare și chiar de țigani șerbi²⁸.

Istoricul Alexei Agachi, făcând referință la *Regulamentul din 29 aprilie 1818*, ajunge la aceeași constatare: „Boiernași erau considerați persoanele care nu aveau origine nobiliară, dar care aveau ranguri inferioare, până la vel șătrar. Ei beneficiau de dreptul nobleței personale, însă urmașii lor erau trecuți în rândurile mazililor, fără a beneficia de privilegiile părinților. Aceștia nu puteau fi pedepsiți corporal, fiind eliberați, potrivit hrisoavelor domnești, de plata tuturor impozitelor, de prestațiile obștești și, parțial, de plata goștinii și desetinei pentru oi, porci și stupi de albine și de o anumită cotă de vădrărit, iar pentru numărul și cantitățile ce depășeau cotele scutite, ei plăteau în conformitate cu prevederile legislației Moldovei” (Agachi 2014, 134-135).

În plus, *Regulamentul din 29 aprilie 1818* permitea boiernașilor care „locuiau pe pământurile proprii, pământurile statului sau cele moșierești, să-și păstreze dreptul de altădată de a obține proprietăți imobiliare, cum ar fi: moșii popula-

---

cunoscută ca dare neregulată, încasată doar de la persoanele care au stupi de albine și porcine. Supușii ruși – clerul și slujitorii cultului, nobilii, funcționarii aflați în exercițiul funcției în instituțiile administrative regionale, raznocinții moldoveni, numiți căpitani de dorobanți și căpitani de lefeții –, conform obiceiului moldovenesc, erau scutiți de această dare (ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2011, f. 178, 179-180).

²⁷ **Vădrărit** – dare asupra vinului în Moldova (secolele al XVIII-lea – al XIX-lea), înființată de Antioh Cantemir (1705-1707). În Basarabia, vădrăritul era o dare asupra vinului, egală cu 4 parale de la fiecare vadră și câte o para pentru etichetă de la fiecare poloboc. Scutiți de această dare, în afară de categoriile sociale și persoanele nominalizate în scutirea de goștină și desetină, mai erau logofeții și diaconii de vistierie. Celelalte persoane care posedau plantații de viță-de-vie pe pământurile statului și moșierești plăteau în vistierie de la fiecare vadră de vin anual câte 12 aspri, iar pentru fiecare etichetă încleiată pe fiecare poloboc – câte 3 aspri (AISR, F. 379, inv. 2, d. 12, f. 21 verso; ANRM, F. 3, inv. 1, d. 129, f. 169; d. 1320, f. 5 verso-6; F. 4, inv. 1, d. 44, p. a II-a, f. 332; F. 5, inv. 3, d. 747, f. 27).

²⁸ Țigani erau împărțiți în două categorii: țiganii care aparțineau statului, aceștia fiind supravegheați nemijlocit de către Guvernul Regional, și țiganii șerbi, care aparțineau clerului, nobilimii, boiernașilor, mazililor și negustorilor și care depindeau direct de aceste categorii sociale. Țigani de stat plăteau în vistieria statului impozitul denumit dajdia, în baza hrisoavelor pe care le dețineau. Țigani care aparțineau persoanelor particulare erau scutiți de toate impozitele, prestațiile și dările – atât de cele de stat, cât și de cele obștești (Устав 1818, 20-21).

te și nepopulate și alte acareturi” (Устав 1818, 15)²⁹. Boiernașii, care nu dețineau un lot de pământ până la 300 de desetine nu aveau dreptul să participe la alegerile în Adunarea Deputaților nobilimii din Basarabia, dar puteau fi aleși doar în diferite funcții în instituțiile ținutale (Устав 1818, 24-25) (cum indica izvorul: „puteau fi aleși în *dregătorii* la locurile de pe la ținuturi”) (Mihail, Mihail 1993, 40). Istoricul Alexandru Boldur numește acest drept – drept *pasiv*, prin care „[...] nobilii, boiernașii și mazilii pot fi numiți numai în posturile ținutale” (Boldur 1929, 51).

Deși boiernașii nu aveau dreptul de a participa la alegeri în Adunarea Deputaților nobilimii din Basarabia, respectiv și la alte alegeri, aceștia, prin dispoziția din 29 februarie 1820, dată Cărmuirii Regionale a Basarabiei de către rezidentul plenipotențiar al Basarabiei A.N. Bahmetev, în legătură cu intenția nobilimii de a trimite deputați la Sankt Petersburg, ei au primit dreptul, alături de alte categorii sociale și fiscale – mazili, ruptași și negustori – de a participa la alegeri, înaintând din rândurile lor deputați, pentru a fi reprezentați în capitală sau, după cum se menționa în dispoziție: „[...] de a alege și din treptele lor deputație” (Mihail, Mihail 1993, 170). Acest drept, la solicitarea lui A.N. Bahmetev, a fost negociat de contele Capo d'Istria cu împăratul Alexandru I și prezentat rezidentului plenipotențiar al Basarabiei în dispoziția din 17 martie 1820. Prin această decizie, boiernașii, ruptașii și negustorii primeau dreptul, în baza privilegiilor de care beneficiau, de a participa la alegeri și de a-și înainta reprezentanții săi. Prin dispoziția din 2 aprilie 1820, emisă de același A.N. Bahmetev Cărmuirii regionale a Basarabiei, boiernașii și ruptașii urmau să se unească cu mazilii pentru a avea dreptul de a alege, mai întâi, candidații din sate, iar ulterior, împreună cu țaranii, candidații în cadrul orașului ținutal. Negustorii urmau să se unească cu târgoveții, pentru a-și alege doi deputați de la întreaga regiune (Mihail, Mihail 1993, 171-172)³⁰.

²⁹ **Acaret** – construcție auxiliară care ține de o clădire, de o gospodărie moșierească sau țărănească. Într-o scrisoare din 31 iulie 1843, adresată de Guvernul Regional guvernatorului militar al Basarabiei P.I. Fiodorov, se lămurește destul de explicit că noțiunea de *acaret* include toate construcțiile auxiliare, inclusiv toate serviciile din cadrul conacului moșieresc (Mihail, Mihail 1993, 36, 38, 49, 154, 166, 168, 263, 281).

³⁰ Condițiile de alegere a deputaților, *a se vedea* detaliat: Mihail, Mihail 1993, 171-172.

Boiernașii figurează și în raportul prezentat la 3 mai 1822 de administrația Financiară a Basarabiei privind perfectarea statisticii militare a regiunii, în care se menționa: „Populația Basarabiei este alcătuită din diferite categorii, cum ar fi: nobili (dvoreni), boiernași, mazili, ruptași și oameni simpli, atât autohtoni basarabeni, cât și veniți de peste hotare, în timpul războiului cu turcii (1806-1812 – V.T.), cât și după, dar și din persoane venite pe acest teritoriu de mai mult timp din guberniile interne rusești și ucrainene, care s-au așezat pe pământurile statului și cele moșierești; negustori ruși și mic-burghezi (*меуцане*), ce locuiesc în baza pașapoartelor și în număr mare de persoane din diferite țări și de diferite etnii – unii care locuiesc aici de mai mult timp, iar alții – temporar; evrei și țigani de stat și moșierești”³¹. Autoritățile regionale defineau categorii boiernașilor în felul următor: „cu numele de boiernași se subînțelege nu clasa de proveniență nobiliară și care a ajuns la cele mai înalte ranguri boierești, dar cei care au primit funcții mai mici, până la vel-șătrar. Ei beneficiază de dreptul nobililor personali, dar urmașii lor intră deja în categoria mazililor”³². Din același raport mai aflăm că „locuitorii de aici, în afară de nobili, boiernași, mazili și ruptași, se împart în stări, conform provenienței sau originii lor: velicoruși, ucraineni, lipoveni, băștinași moldoveni, greci, armeni, bulgari, înzestrați conform dispoziției imperiale din 1822 cu drepturi de coloniști și care locuiau pe pământurile acordate lor. Coloniștii din Varșovia, la fel, beneficiau de drepturi și privilegii speciale, acordate de instituțiile imperiale anume pentru ei. Țigani și evreii, ca și în cazul guberniilor interne rusești, nu erau divizați în clase, ca negustorii și mic-burghezii”³³. Prin urmare, schimbări cardinale în statutul boiernașilor din Basarabia, în legislația rusă din primele decenii de după anexare, nu a avut loc. Legislația rusă doar a confirmat statutul boiernașilor, deținut în principatul Moldova până la anexare, deși nu i-a agreat și a întreprins toate măsurile, ca și în cazul mazililor, de a-i lichida ca stare socială.

Și *Regulamentul privind administrarea Basarabiei* din 29 februarie 1828 stipula că locuitorii Basarabiei de toate stările sociale – clerul, nobilimea, boiernașii, mazilii, ruptașii, negustorii și mica burghezie, țărani, sau locuitorii agricoli, țigani, care aparțin Coroanei și moșierilor, și

evreii – își păstrează toate drepturile și privilegiile de care au beneficiat până acum (Mihail, Mihail 1993, 121)³⁴. De fapt, *Regulamentul din 29 februarie 1828* l-a repetat pe cel din 1818, fără a face schimbări esențiale.

Majoritatea izvoarelor de arhivă atestă că boiernașii constituiau categoria cea mai de jos a boierimii. Ei s-au format, în fond, din boierii mai săraci sau decăzuți sau prin ascensiunea unor mici stăpâni de pământ, care ajungeau să capete o slujbă sau o dregătorie inferioară – de la polcovnici, postelnici, vel-căpitani și până la vel-șătrari³⁵.

În descrierea prezentată de viceguvernatorul Golubițki și funcționarul de clasa a VII-a Climșa organelor imperiale privind administrarea financiară în Basarabia, datată cu anul 1829, boiernașii (în izvor *боьярынашей*) nu figurează în compartiment aparte, ca celelalte stări sociale, dar sunt incluși în compartimentul categoriilor sociale privilegiate, alături de mazili și ruptași, figurând după mazili. Autorii scriu că boiernașii și-au obținut anumite slujbe/ranguri din partea domnilor Moldovei până la vel-șătrar. Ei și neamul lor nu puteau fi pedepsiți fără sentința judecătii³⁶.

Într-un document cu privire la starea diferitor clase ale populației din Basarabia, datat cu 1843, se stipula: „După boieri urmează clasa așa-numiților boiernași. Această clasă era alcătuită în Principate din funcționari de rang inferior: în Moldova, spre exemplu, din așa-numiții polcovnicei, postelnicei, vel-căpitani și vel-șătrari. Guvernul rus i-a inclus în categoria nobililor personali – atât pe cei pe care i-a primit în supușenia sa, cât și pe urmașii lor, în baza documentelor autentice, care demonstau proveniența lor socială, scutindu-i de pedeapsa corporală, de impozitele personale și de celelalte dări de stat, obștești, în bani și în natură” (Проба 1843, 56).

În Basarabia, boiernașii se bucurau de privilegii boierești, dar numai ei personal. Urmașii lor intrau în categoria mazililor. Respectiv, acest drept a contribuit direct la micșorarea numărului boiernașilor în anii următori. În conformitate cu *Regulamentul privind drepturile de apartenență la stările sociale ale locuitorilor Basarabiei* din 10 martie 1847, autoritățile țariste i-au egalat în drepturi pe boiernașii din Basarabia cu nobilii

³¹ ANRM, F. 5, inv. 1, d. 7497, f. 21, 22-22 verso.

³² ANRM, F. 5, inv. 1, d. 7497, f. 22 verso-23.

³³ ANRM, F. 5, inv. 1, d. 7497, f. 23-24 verso.

³⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1197, f. 5; d. 1852, f. 13 verso-14.

³⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1199, f. 14.

³⁶ AISR, F. 560, inv. 6, d. 575, f. 3. Documentul integral a se vedea: Tomuleț 2002, 305-339.

personali din Rusia, numindu-i în continuare nobili personali (*личные дворяне*)³⁷.

Fiind o categorie socială privilegiată, boiernașii s-au încadrat activ în viața economică și socială a Basarabiei. Pe unii din boiernași în întâlnim ca arendași de moșii la marii proprietari funciari sau ocupând diferite funcții în instituțiile ținutale sau locale, în dependență de studii, cunoașterea limbii ruse și influența pe care o aveau părinții sau una din rude. Dumitru C. Moruzi (1850-1914), scriitor, romancier social, memorialist, publicist și folclorist român/basarabean, care a cunoscut personal asemenea familii de nobili din Basarabia, ca Andrieș, Bodescu, Bantoș, Cantacuzino, Catargiu, Catacazi, Crupenschi, Cazimir, Cușu, Ciolac, Calmuțki, Crușovanu, Cuțilă, Caso, Cafegi, Dabija, Dicescu, Donici, Frunzetea, Gafenco, Glavcea, Gusti, Hăjdău, Harting, Keșku, Kiriak, Leonard, Leondariu, Lazo, Mazaraki, Melega, Moraru, Nacu, Roseti, Rusu, Rali (Arbore), Râșcanu, Scivanu, Sinnescu, Teodosiu, Tomuleț, Vrabie, Zota ș.a., scria în această privință că boierii moldoveni „aveau întinse moșii peste Prut, dar nu trăiau pe ele, ci le arendau, având reședințele lor în Iași sau în interiorul țării. Puțini, foarte puțini din ei, după ce s-a închis Prutul³⁸, legați de interese politice sau materiale, se strămutară la Chișinău. Ceilalți urmară a-și arenda moșiile pe la mici boiernași, pe la greci, armeni, bulgari” (Moruzi 2014, 440-441).

Dumitru C. Moruzi scrie că erau și alte împrejurări și situații care au schimbat situația nobilimii și boiernașilor din Basarabia: „[...] neavând încotro, unii își trimiseră copiii pe la universitățile de la Kiev și Odesa, care nici acelea nu erau ceva grozav pe acele vremuri, alții îi înrolau ca corneți pe la vreun regiment de cavalerie. Ei înșiși se alegeau după influențe și averi, unul mareșal al nobleței întregii provincii, alții mareșali de districte, schimbându-se astfel între ei ca toți să poată spune că au slujit împărăția. Boiernașii mai mici se prenumerau în cancelariile mareșalilor, dar bineînțeles că nici nu călcau prin ele, cei mai mulți neștiind decât carte moldovenească” (Moruzi 2014, 440-441).

³⁷ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1216, f. 3.

³⁸ Termenul de 18 luni, stabilit pentru schimbarea sau vânzarea moșiilor în Basarabia și închiderea hotarului la Prut și Dunăre, a expirat la 2 ianuarie 1814 (ANRM, F. 4, inv. 1, d. 47, f. 49 verso). Despre instituirea cordonului sanitaro-vamal la Prut și Dunăre în 1817, a se vedea mai detaliat: Tomuleț 2004, 82-100.

Cercetătorul român Zamfir Arbure, referindu-se la diferite categorii sociale din Basarabia, constată că după anexare „unele din vechile ranguri și deosebiri de clasă s-au păstrat, contopindu-se cu rangurile rusești sau prefăcându-se în anumite ranguri analoage din Imperiul Rus”, aducând ca exemplu boierii, boiernașii, mazilii, răzeșii, rupta de cămară, rupta de vistierie și breslașii (Arbure 2001, 121). Autorul constată că atât boiernașii, cât și ruptașii n-au fost luați în considerare de administrația imperială rusă în timpul perfectării listelor pentru confirmarea privilegiilor (Arbure 2001, 122). Această remarcă o atestăm și în documentele de arhivă, când în statisticile privind numărul populației și listele prezentate pentru confirmarea statutului social, din primele decenii după anexare, boiernașii lipseau.

Nicolai Iorga, analizând *Regulamentul din 1818*, constată că în Basarabia erau următoarele stări sociale: „clerul, dvorenii (nobili), boiernașii («de la vel șătrar în jos»), mazilii (în care se pierd urmașii clasei precedente), «stare de locuitori cu privilegii», ruptașii (și «urmașii părții duhovnicești»), negustorii cu târgoveții ceilalți, țărani, țigani și jidovii” (Iorga 1912, 163-164). Prin urmare, N. Iorga, formulând starea socială a mazililor, constată corect că anume în această stare socială se pierd urmele boiernașilor, până la dispariția lor completă. În același timp, după cum vom constata analizând recensământul fiscal din 1835 pentru județul Orhei, în «starea de locuitori cu privilegii» îi vom regăsi pe boiernași, mazili și ruptași, pentru unele ținuturi, fapt neobservat de N. Iorga.

Alexandru Boldur, referindu-se la această tagmă, scrie: „Boiernașii sunt o stare socială care nu au o obârșie nobilă și care nu au ajuns până la funcții înalte boierești. Ei se bucură de drepturile nobilimii personale, dar moștenitorii lor nu păstrează acest drept, intrând în starea mazililor. Boiernașii sunt scutiți de pedeapsa corporală și, pe baza hrisoavelor domnești, de toate impozitele către stat în genere. Afară de aceasta, pe baza foilor de punere în disponibilitate, date de Domnii Moldovei, sau pe baza obiceiurilor, ei sunt scutiți de unele impozite agricole” (Boldur 1929, 52). Boiernașii, alături de mazili, ruptași, mic-burghezi și țărani, păstrau dreptul de a cumpăra averi imobile: locuri populate și nepopulate și pământuri arabile (Boldur 1929, 52).

Ion Nistor, analizând statutul mazililor și ruptașilor, constată că administrația imperială a recu-

noscut privilegiile lor de altădată, care nu se deosebeau prea mult de cele ale boiernașilor: formau o tagmă deosebită a lor, în frunte cu un căpitan, și erau încadrați în clasa nobililor săraci, cu o singură curte, din Basarabia (Nistor 1991, 182).

Istoriografia sovietică a analizat categoriile sociale și fiscale din Basarabia de pe poziții de clasă. Academicianul Ya.S. Grosul, referindu-se la categoriile sociale din Basarabia din prima jumătate a secolului al XIX-lea, constată: „O situație intermediară între clasa dominantă a feudalilor și stările fiscale exploatate ale țăranilor și mic-burghezilor ocupa starea caracteristică pentru Basarabia a boiernașilor, mazililor și ruptașilor. Primii, în fond, și-au păstrat unele trăsături specifice stărilor privilegiate, mazilii și ruptașii însă treptat au coborât până la treapta categoriilor superioare ale țăranilor. Beneficiind de unele privilegii, dispunând de mici proprietăți funciare, ei însă s-au ruinat și s-au dizolvat în alte categorii sociale” (Гросул, Будак 1967, 86).

Și cercetătorii Andrei Cușco și Victor Taki văd în boiernași o categorie socială care, alături de mazili, răzeși sau ruptași, arăta o nepotrivire flagrantă cu harta spațiului social imperial rus (Кушко, Таки 2012, 195). Ulterior țarismul va căuta să lichideze această discrepanță sau nepotrivire cu sistemul social rus, uniformizând o parte din categoriile sociale basarabene cu cele imperiale ruse, proces care va fi observat și în alte țări.

Analiza stării sociale a boiernașilor, din start, impune o greutate de ordin obiectiv în depistarea izvoarelor, legată de faptul că, fiind o categorie socială privilegiată, ea nu a fost inclusă în listele contribuabililor – atât în statistica de epocă, cât și în listele recensămintelor populației sau cele fiscale.

Spre exemplu, extrasul recensământului populației, efectuat în Basarabia în 1817, conținea următoarele compartimente: **1.** denumirea ocoalelor și localităților; **2.** situația economică a satelor conform categoriei: **a)** stare bună / înfloritoare, **b)** stare mijlocie (satisfăcătoare), **c)** stare neîndestulătoare / proastă (insuficientă); **3.** statistica tagmei bisericești: preoți, văduvele lor, diaconi, văduvele lor, dieci, văduvele lor, dascăli, văduvele lor, paracliseri, văduvele lor; **4.** mazili, văduvele lor; **5.** ruptași, văduvele lor; **6.** statistica stărilor sociale inferioare (starea de jos): țărani (gospodarii sau „birnicii gospodari”), văduvele lor, bur-laci și argații, ierțații sau scutelnicii (aici au fost

trecuți și „slugile și vătavii, morarii, prisăcarii, lisnicii, păstorii și slugile din gospodăriile stăpânilor de moșii”); **7.** numărul total al gospodăriilor bărbătești; **8.** numărul total al gospodăriilor feminine (văduvelor); **9.** informații suplimentare (dar care nu totdeauna au fost completate): cui aparținea moșia satului (numele proprietarului moșiei), suprafața ei în fălci, după cum era folosită – fânaș, loc de arat, imaș ce aparținea proprietarului moșiei și imaș ce aparținea satului, apăratură³⁹ și, în cele din urmă, acareturile aducătoare de folos, mai găsim pe alocuri seliști⁴⁰ vechi, ulterior inexistente și uitate, precum și distanța între satele vecine în verste (Халиппа 1907, 7)⁴¹. Prin urmare, în listele recensământului populației boiernașii lipseau, din considerentul că erau categorie socială privilegiată, similar nobilimii.

Același lucru îl constatăm și mai târziu, când la sfârșitul anului 1823 a apărut problema legată de instituirea Comisiei pentru pregătirea unui recensământ fiscal al populației, unde putem găsi răspuns privind cauza pentru care boiernașii nu figurează în aceste liste. Instituirea Comisiei a fost precedată de dispoziția din 27 noiembrie 1823 a guvernatorului general al Novorosiei și rezidentului plenipotențiar al Basarabiei M.S. Voronțov, adresată Cărmuirii Regionale a Basarabiei, în care era stipulat că, în baza *Regulamentului privind administrarea Basarabiei din 29 aprilie 1818*, Administrația Financiară a Basarabiei trebuie să dețină registrele și listele tuturor locuitorilor regiunii pentru fiecare oraș, târg și sat, cu compartimentarea locuitorilor în clase (stări sociale) conform nivelului de avere, cu indicarea privilegiilor de care beneficiază fiecare categorie socială în parte. Deși scopul efectuării recensământului era unul fiscal și viza mărirea încasărilor în buget, M.S. Voronțov argumenta necesitatea unui asemenea recensământ prin faptul că informațiile obținute vor fi utile pentru asigurarea bunăstării poporului, astfel încât nimeni să nu fie supus unor încasări suplimentare și inechitabile. Consiliul Suprem al Basarabiei urma să instituie

³⁹ *Apăratură* – localitate (pășune, pădure) oprită pentru accesul lumii (Porucic 1930, 315).

⁴⁰ *Seliște* – loc unde a fost undeva un sat și, din diferite motive, s-a risipit sau un loc vândut sau dăruit, în vederea întemeierii unui sat, în cadrul politicii domnești de a valorifica solul pe cale demo-economică. Miron Costin folosește termenul în sensul de sat risipit, părăsit de localnici, care au fugit în urma năvălirilor (Instituții 1988, 433).

⁴¹ *Verstă* – unitate de măsură rusească pentru distanțe folosită în trecut în Rusia, egală cu 1,067 km (Breban 1992, 1114).

comisii ținutale, alcătuite din nobili și funcționari, care aveau să se preocupe de organizarea și desfășurarea unui asemenea recensământ fiscal la fața locului, fără a-i sustrage pe locuitori de la muncile lor cotidiene⁴².

La 30 ianuarie 1824, la ședința consultativă a Consiliului Suprem al Basarabiei, este examinată dispoziția lui M.S. Voronțov, conform căreia „[...] cauza principală a dezordinii în timpul încasării dărilor este că până în prezent nu se cunoaște numărul exact al locuitorilor acestei regiuni, care plătesc dări, dajdie, bir și prestații locale, cum ar fi: numărul de mazili, ruptași, țărani, armeni, evrei etc., iar încasarea nefondată a dărilor a contribuit, în cele din urmă, la creșterea datoriilor față de stat⁴³. Din această constatare se observă că în Consiliul Suprem nu se ținea cont de categoria boiernașilor sau ea era echivalată cu cea a nobililor și nu se preconiza să fie inclusă în aceste liste. M.S. Voronțov aducea drept argument și scăderea numărului populației de la 81982 de familii (în 1823) la 79455 familii (în 1824), reducere care, în opinia sa, nu putea să se producă atât de brusc în decursul doar a unui an⁴⁴.

La 21 februarie 1824 Consiliul Suprem al Basarabiei a confirmat dispoziția lui M.S. Voronțov de a fi instituită, în orașul Chișinău, pe lângă Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, Comisia Regională pentru desfășurarea unui recensământ fiscal al populației⁴⁵.

La 1 martie 1824, dispoziția Consiliului Suprem al Basarabiei este examinată și confirmată la ședința Guvernului Regional al Basarabiei. S-a hotărât a li se da dispoziție tuturor șefilor de poliție și ispravnicilor, în orașe – funcționarilor polițienești, în ținuturi – ocolașilor⁴⁶ și vorniceilor⁴⁷, în moșii – proprietarilor și administratorilor de moșii ca aceștia să ajute și să susțină activitatea comisiilor⁴⁸.

⁴² ANRM, F. 88, inv. 1, d. 95, f. 1-1 verso.

⁴³ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 95, f. 4.

⁴⁴ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 95, f. 4 verso.

⁴⁵ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 95, f. 8.

⁴⁶ **Ocolaș** – în Moldova, în sec. al XVIII-lea, slujbaș însărcinat cu strângerea dărilor. În Basarabia – conducătorul administrativ al unui ocol. Regulamentul privind administrarea Basarabiei din 29 aprilie 1818 prevedea că fiecare ținut se va împărți în ocoale, în care era ales, din rândurile locuitorilor care dispun de proprietate, câte un ocolaș, iar în sate – câte un vornic (Tomuleț 2014, 412).

⁴⁷ **Vornicel** – persoană de rang inferior, subordonată vornicului, însărcinat de obicei cu judecarea pricinilor mai mici din ținuturi și sate. În Basarabia – cu înțeles de primar al unui sat sau târg (Tomuleț 2014, 616).

⁴⁸ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 95, f. 10.

Documentele de arhivă ne dau posibilitatea să urmărim activitatea acestei comisii. Din demersul din 5 martie 1824, adresat Comisiei Regionale de pe lângă Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, privind alcătuirea recensământului fiscal al populației, aflăm că „[...] în 1816, în urma relațiilor rezidentului plenipotențiar al Basarabiei I.M. Hartingh cu ministrul de Finanțe al Rusiei, a fost instituit un Comitet pentru alcătuirea recensământului populației regiunii Basarabia, care a activat până la sosirea în regiune a fostului rezident plenipotențiar, general-locotenentului A.N. Bahmetev, însă nu se cunoaște ce măsuri a întreprins acest Comitet⁴⁹.

Considerând că aceste documente se află în arhiva Guvernului Regional al Basarabiei, comisia nou-instituită a cerut să-i fie puse cât mai urgent la dispoziție listele recensământului precedent al populației. Investigațiile au demonstrat că listele boiernașilor în arhiva guvernului n-au fost depistate. În 1823, în urma unei circulare a Guvernului Regional al Basarabiei, polițiile orașenești și cele locale au prezentat listele contribuabililor pentru anul 1823 (în afară de ținutul Bender) și listele mazililor și ruptașilor (în afară de ținuturile Ismail și Iași)⁵⁰. Respectiv, toate aceste liste au fost puse la dispoziția Comisiei Regionale de pe lângă Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, pentru întocmirea noului recensământ fiscal⁵¹.

La 16 martie 1824 Comisia Regională, în baza dispoziției Consiliului Suprem al Basarabiei, a început pregătirea unei instrucțiuni pentru comisiile ținutale, care urmau să se ocupe de organizarea noului recensământ fiscal al populației⁵². Instrucțiunea prevedea că aceste comisii ținutale urmau să alcătuiască listele contribuabililor conform unor formulare speciale tipărite, care erau puse la dispoziție de direcția executivă a Guvernului Regional. Listele erau alcătuite separat pentru fiecare sat, pentru fiecare stare socială: separat pentru mazili, separat pentru ruptași, separat pentru ruptașii de cămară, separat pentru negustori, se-

⁴⁹ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 95, f. 27-27 verso.

⁵⁰ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 95, f. 28-29.

⁵¹ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 95, f. 29-29 verso. Conform datelor privind componența etnică și socială a populației orașului Chișinău, prezentate de Duma orașenească în anii 1820 și 1823, în oraș nu erau înregistrate familii de boiernași, iar în listele recensământului fiscal din 17 iunie 1824 - 14 ianuarie 1825, în oraș erau înregistrați doar 18 burlaci și o familie de boiernași, înscrisă în liste speciale (ANRM, F. 88, inv. 1, d. 100, f. 198-199).

⁵² ANRM, F. 88, inv. 1, d. 95, f. 35.

Numărul familiilor de locuitori din Basarabia, din diferite categorii sociale, conform datelor recensământului fiscal al populației din 1824*

Orașele, județele	Categoriile sociale ale populației									Raportul, în %
	Birnici creștini	Birnici evrei	Mazili	Ruptași	Rupta de vistierie	Rupta de cămară	Burlaci	Neînscrise	Numărul total	
Orașele**										
Bălți	401	387	-	-	-	-	-	-	788	6,6
Hotin	487	624	-	-	-	-	-	-	1111	9,3
Bender	1079	235	-	-	-	-	73	80	1467	12,3
Ismail	1722	147	-	-	-	-	685	109	2663	22,3
Reni	348	26	-	2	-	-	165	202	743	6,2
Akkerman	1667	117	-	3	-	-	1902	364	4053	33,9
Chilia	834	62	-	-	-	-	225	6	1127	9,4
În total	6538	1598	-	5	-	-	3050	761	11952	100,0
În %	54,7	13,4	-	0,04	-	-	25,5	6,4	100,0	-
Județele										
Orhei	23476	676	1490	619	274	12	-	287	26834	29,7
Iași	20178	1134	639	490	177	-	-	214	22832	25,3
Hotin	21029	1950	110	133	-	-	-	149	23371	25,9
Bender	8241	154	125	12	43	-	440	708	9723	10,8
Ismail	1878	-	6	17	-	-	290	334	2525	2,8
Akkerman	3222	-	3	4	-	-	1485	267	4981	5,5
În total	78024	3914	2373	1275	494	12	2215	1959	90266	100,0
În %	86,4	4,3	2,6	1,4	0,5	0,01	2,5	2,2	100,0	-
Numărul total	84562	5512	2373	1280	494	12	5265	2720	102218	-
Raportul, în %	82,7	5,4	2,3	1,3	0,5	0,01	5,2	2,7	100,0	-

* ANRM, F. 88, inv. 1, d. 100, f. 184-185.

** În raport lipsesc datele pentru orașul Chișinău, care au fost prezentate mai târziu.

parat pentru mic-burghezi, separat pentru țărani, separat pentru armeni, separat pentru evrei etc. Deci și în acest punct al instrucțiunii, boiernașii lipsesc.

Instrucțiunea mai prevedea că, în baza *Regulamentului din 29 aprilie 1818*, categoria boiernașilor beneficiază de dreptul nobililor personali și sunt scutiți de plata impozitelor. În cazul în care văduvii boiernași sau copiii de boiernași se vor căsători cu reprezentanți ai altor categorii sociale, comisiile urmează să-i înscrie în categoria mazililor. În felul acesta, se va proceda și cu copiii protoiereilor, care urmau să fie incluși în categoria ruptașilor. Acest punct al instrucțiunii demonstrează lipsa informațiilor cu referință la boiernași în listele recensământului fiscal din 1824.

La ședința din 10 februarie 1825, Consiliul Suprem al Basarabiei a constatat că o parte din comisiile ținutale au finalizat lucrul și au prezentat listele în Comisia Regională, dar aceasta încă nu le-a prezentat Direcției economico-financiare a Guvernului Regional⁵³.

Activitatea comisiilor ținutale și a Comisiei Regionale de pe lângă Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia a rezultat cu întocmirea recensământului fiscal din Basarabia din 1824⁵⁴.

Datele privind numărul populației care urma să fie supusă dărilor, conform recensământului fiscal din Basarabia din 1824, sunt sistematizate în Tabelul 1.

⁵³ ANRM, F. 3, inv. 1, d. 568, p. I, f. 171 verso.

⁵⁴ ANRM, F. 134, inv. 2, d. 780, p. I-IV, passim.

Datele Tabelului 1 atestă că în orașele Basarabiei erau concentrate 11952 (11,7%) familii, iar în județe – 90266 (88,3%) familii, ceea ce denotă totuși o creștere încă destul de slabă a nivelului de urbanizare a provinciei. Chiar și fără numărul populației orășenești, în 1824 majoritatea populației rurale era concentrată în cele 3 ținuturi de centru și nord ale Basarabiei: în Orhei – 26834 (29,7%) familii, în Hotin – 23371 (25,9%) și în ținutul Iași – 22832 (25,3%) familii, ceea ce constituie 80,9% din numărul total al întregii populații din mediul rural. Din datele tabelului se vede destul de clar că informațiile despre boiernași lipsesc, similar nobililor, care, fiind categorii sociale privilegiate de prim rang, nu erau incluse în listele contribuabililor.

Între timp, erau recunoscute toate categoriile privilegiate ale societății, cum ar fi: slujbașii moldoveni care au primit funcții inferioare până la vel-șătrar, în baza *Regulamentului organizării administrative a Basarabiei din 29 aprilie 1818* și documentelor prezentate în Consiliul Suprem al Basarabiei, erau confirmați în rangul de boiernași, iar mazilii și ruptașii care provin din rândurile clerului și care au fost omiși în timpul recensământului fiscal din 1824 și nu s-au prezentat, din diferite motive, în Comitetul Regional Provizoriu, pentru a-și demonstra apartenența la această tagmă și a beneficia de privilegii, urmau a fi recunoscuți în această categorie socială sau transferați în cea a țăranilor birnici⁵⁵.

Reieșind din considerentul că mazilii și ruptașii, care proveneau din rândurile clerului, nu se prezentau în Consiliul Suprem al Basarabiei, pentru a-și confirma privilegiile, și ținând cont de faptul că în conformitate cu informațiile rezidentului plenipotențiar al Basarabiei, în categoria mazililor și ruptașilor din regiune sunt unii „care se folosesc de această denumire fără documente, doar din motivul că în anii precedenți au fost înscrși în listele recensământului în categoria mazililor și ruptașilor”, Consiliul Suprem al Basarabiei a decis de a se ocupa în mod special de examinarea documentelor pentru acordarea privilegiilor de mazili și ruptași și celor de boiernași⁵⁶. Informațiile necesare despre aceste categorii de populație trebuiau prezentate Consiliului Suprem al Basarabiei de către polițiile orășenești și sătești.

Boiernașii, mazilii și ruptașii urmau a fi înștiințați să depună în Consiliul Suprem al Basarabiei documentele de rigoare, prezentate, la timpul său, de Comitetul Regional Provizoriu pentru decizia finală. Termenul-limită pentru depunerea acestor documente a fost fixat 1 decembrie 1826. Pentru ca aceste persoane să fie identificate mai ușor, listele personale ale boiernașilor, mazililor și ruptașilor trebuiau direcționate Departamentului Executiv al Guvernului Regional pentru a fi perfectate, iar cei vizați urmau a fi înștiințați personal, sub semnătură, că, în caz de neprezentare a actelor respective până la data fixată, ei vor fi transferați în categoria țăranilor birnici, după care cererile lor de a fi confirmați în categoria privilegiaților nu vor mai fi examinate⁵⁷.

Dificultățile legate de identificarea numărului de boiernași, după cum constatăm *supra*, erau și de alt ordin. Deseori, boiernașii erau incluși, alături de mazili și ruptași, în noțiunea generică de **răzeși**⁵⁸. Autorul studiului *Despre drepturile diferitor clase ale populației din Basarabia*, datat cu anul 1843, scria, în acest sens: „Țăranii care dețineau în proprietate loturi de pământ, la fel, mazilii și ruptașii și chiar mica nobilime în persoana boiernașilor, sunt numiți în Basarabia cu numele generic de răzeși. Din această cauză, această denumire (categorie – *V.T.*) nu prezintă o stare socială deosebită. Răzeșii locuiesc uneori toți pe loturile ce le aparțin în hotarul unui sat, deseori în unul și același sat sau cătun. Alteori, ei au casele proprii în satele moșierești sau târguri, alături de țărani” (Ирпав 1843, 61-62).

Prezintă interes discuțiile din cadrul cercurilor regionale și imperiale privind statutul boiernașilor, comparativ cu cel al mazililor, când, înce-

⁵⁷ ANRM, F. 3, inv. 1, d. 1191, p. II, f. 279 verso (1).

⁵⁸ **Răzeș** – mic proprietar de pământ stăpânit în devălmășie. Potrivit unui document vechi moldovenesc, „stăpânire răzeșească este aceea unde o bucată de loc înconjurată cu hotară o stăpânesc multe obrază împreună, stăpânitori cu toții, însă fără să fie partea nemăru despărțită cu hotară. Izvoarele rusești de epocă îi considerau pe răzeși țărani care aveau în proprietate loturi mici de pământ, asemeni odnodvorților din Rusia. Ei plăteau în favoarea vistieriei impozit, potrivit stării la care aparțineau. În decizia Consiliului Suprem al Basarabiei, din 29 aprilie 1819, cu privire la modalitatea de stabilire a hotarelor pământurilor răzeșești din Basarabia, se menționa că răzeșii sunt „[...] acei care împreună dețin de-a valma loturi mici în limitele unei ocini”. Răzeșii au apărut în urma trecerii moșiei de la un proprietar la mai mulți moștenitori, iar odată cu mărirea numărului moștenitorilor, s-a micșorat, respectiv, și partea de pământ până într-atât, încât, potrivit unor acte de proprietate, unora din moștenitori le-au revenit loturi destul de mici (Tomuleț 2014, 460-461).

⁵⁵ ANRM, F. 3, inv. 1, d. 1191, p. II, f. 276-276 verso.

⁵⁶ ANRM, F. 3, inv. 1, d. 1191, p. II, f. 279-279 verso.

pând cu anul 1827, fără voia acestor instituții, a apărut problema privind statutul mazililor. În demersul mareșalului regional al Basarabiei, adresat guvernatorului general al Novorosiei și Basarabiei, contelui M.S. Voronțov, se menționa: „Aceste două clase de oameni, fiind privilegiate, beneficiază: primii – de dreptul nobililor personali, iar cei din urmă – de plata impozitului numit *dajdie* și a dreptului de a-i îndemna pe locuitori în timpul încasării dărilor în natură. Reieșind din considerentul că, până în prezent, nu există nici un regulament despre tutela văduvelor și a copiilor minori orfani ai celor două clase și nu se respectă nivelarea ordinii celor din urmă (a mazililor – *V.T.*), rugăm Majestatea Voastră de a lua în considerare părerea noastră în această problemă: *în primul rând*, ca boiernașii să se afle în subordinea directă a mareșalilor județeni ai nobilimii; *în al doilea rând*, mazililor să li se permită să-și aleagă un administrator propriu, în grija căruia ar fi tutela văduvelor și a copiilor minori orfani, alcătuiind pentru aceasta registrele genealogice, în baza cărora s-ar urmări respectarea uniformizării și ordinii în angajarea lor la serviciu și, în cele din urmă, *în al treilea rând*, să se adopte pentru totdeauna un regulament, care să prevadă în baza căror drepturi și temeieri copiii lor (ai boiernașilor și mazililor – *V.T.*) pot fi angajați în serviciul militar și civil”⁵⁹.

Este sugestiv și faptul că în compartimentul al doilea al demersului se sublinia că „boiernașii nu trebuie identificați cu mazilii. *Primii* beneficiază de drepturile nobililor personali, însă nu pot transmite aceste drepturi copiilor săi, din care considerent și titlul respectiv în curând urmează să dispară, din cauză că la noi nobilii personali se numesc *raznocinți*⁶⁰ și copiii lor urmează singuri să avanseze până la gradul respectiv; *cei de-ai doilea*, adică mazilii, reprezintă o clasă privilegiată, ca cea a *odnovorților*, a căror proveniență

este aproape aceeași ca a mazililor. Toate privilegiile lor față de ceilalți locuitori/săteni sau foștii țărani constau doar în faptul că ei plătesc dările cu un leu mai puțin”⁶¹.

Adresându-se guvernatorului general al Novorosiei și Basarabiei, contelui M.S. Voronțov, mareșalul regional al Basarabiei formulează trei doleanțe ale nobilimii din Basarabia cu referință la aceste stări sociale: **1.** Dosarele orfanilor boiernași urmează, în baza legii, să fie în competența Epitropiei Nobilimii (compusă din mareșalul județean al nobilimii, ales de către nobili și asesori din partea nobilimii, din cadrul Judecătoriei județene⁶²); boiernașii însă au dreptul de a beneficia de apărarea legitimă de care dispun *raznocinții*, nefiind impuși suplimentar la alte obligații din partea poliției. **2.** Mazilii pot să-și aleagă din rândul lor deputați, conform demersului reprezentanților nobilimii. **3.** Copiii boiernașilor urmează să beneficieze de dreptul de a se angaja la serviciu similar *raznocinților*, iar mazilii – similar persoanelor libere⁶³.

De menționat că pe marginea documentului, în partea dreaptă, în rândul punctelor/doleanțelor 1 și 3 era notat cu creionul: „contele (M.S. Voronțov – *V.T.*) este de acord”. În rândul punctului 2 era notat: „deputații vor, probabil, altceva și e puțin probabil ca această doleanță să fie satisfăcută”⁶⁴.

Boiernașii, alături de mazili, erau folosiți de administrația locală pentru rezolvarea diferitor probleme de ordin administrativ, ceea ce provoca, de cele mai multe ori, nemulțumirea și protestul acestora, fapt pentru care s-au plâns de nenumărate ori administrației regionale și guvernatorului general al Novorosiei și Basarabiei. În rezultat, în urma demersului lui M.S. Voronțov din august 1825, în februarie 1826 a urmat dispoziția lui C.A. Catacazi, prin care se interzicea judecătoriilor locale de a-i mai folosi de acum înainte pe mazili și boiernași în misiuni de serviciu, din considerentul că judecătoriile dispun de slujitorii polițienești locali proprii, care sunt antrenați în aceste servicii. În caz de necesități stringente, în baza dispoziției din 30 septembrie 1827, judecătoriile locale puteau apela la mareșalii regionali ai nobilimii, în

⁵⁹ ASRO, F. 1, a. 1825, inv. 214, d. 16, f. 82 verso-83.

⁶⁰ **Raznocinți** – grup de populație din Imperiul Rus, din secolele al XVIII-lea – al XIX-lea, neconstituită juridic, care avea studii, se ocupa, în fond, cu munca intelectuală și nu era inclusă în niciuna din categoriile sociale; *raznocinții* nu beneficiau de dreptul de nobili personali. Apariția *raznocinților* în Rusia, implicat în Basarabia după 1812, a fost generată de nepotrivirea între statutul social și funcția socială, existentă mai ales în orașe, unde statutul contribuabilului avea o legătură neclară cu funcția sa economică și unde nivelul de instruire îi scotea pe mulți indivizi dintr-o anumită categorie socială, fără a-i plasa, neapărat, în alta. Aceștia, provenind din stări sociale diferite, se numeau *raznocinți* (ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1199, f. 3 verso; F. 3, inv. 1, d. 429, f. 168).

⁶¹ ASRO, F. 1, a. 1825, inv. 214, d. 16, f. 83.

⁶² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1197, f. 6 verso.

⁶³ ASRO, F. 1, a. 1825, inv. 214, d. 16, f. 83, 84.

⁶⁴ ASRO, F. 1, a. 1825, inv. 214, d. 16, f. 83, 84.

subordinea cărora erau boiernașii, mazilii și rușii, pentru a se folosi de serviciile lor⁶⁵.

Guvernul Regional explica, la rândul său, că în *Regulamentul organizării administrative a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818*, în compartimentul dedicat alegerilor în Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, punctul 4, se stipula că nobilii care nu dispuneau de proprietăți funciare până la 300 de desetine sau care, în general, nu dispuneau de proprietăți funciare, la fel boiernașii și mazilii, cu sau fără moșii, nu dispun de dreptul de vot, dar în timpul alegerilor puteau fi aleși în diferite funcții ale administrației ținutale, iar în punctul 36, cu referire la Tribunalele ținutale, se indica explicit dreptul de a-i folosi pe mazili pentru transmiterea citațiilor emise de Tribunale, dar nu se preciza nimic referitor la subordonarea boiernașilor și mazililor Mareșalului regional al nobilimii din Basarabia⁶⁶.

Erau aduse și alte argumente. În dispoziția Consiliului Suprem al Basarabiei din 11 iulie 1827, adresată Guvernului Regional, se stipula că, din insuficiență de nobili, prin dispoziția dată ispravnicilor la 19 ianuarie 1826, aceștia urmau să-i folosească pe boiernași și mazili în combaterea lăcustei. Ispravnicii urmau să prezinte Mareșalului regional al Basarabiei listele boiernașilor și mazililor, cu indicarea locului de reședință. Concomitent, se arăta ca, ulterior, ispravnicii nu mai puteau folosi aceste persoane în diferite servicii, ca fiind privilegiate, din considerentul că pentru aceasta ei au slujitori polițienești, iar, în caz de urgență, să ceară permisiunea Guvernului Regional. În demersul său din 20 martie 1826, Mareșalul regional al nobilimii din Basarabia scria despre măsura abuzivă a Guvernului Regional, estimând că boiernașii și mazilii sunt în jurisdicția lui personală, și ruga să fie emise, în acest sens, dispozițiile de rigoare⁶⁷.

Totuși ispravnicile, din lipsă de funcționari pentru misiuni speciale, având nevoie de sprijinul boiernașilor și mazililor, care se bucurau de autoritate și respect în rândurile țăranilor, încălcau aceste dispoziții. Spre exemplu, ispravnicia Iași, în raportul din 21 martie 1827, solicita permisiunea de a-i folosi pe boiernași și mazili în supravegherea drumurilor și stațiunilor de poștă. Drept rezultat, Guvernul Regional, în dispoziția din 30

iunie 1827, adresată ispravniciei Iași, scria că în soluționarea acestei probleme este necesar de a primi consimțământul Mareșalului regional al nobilimii. În răspunsul Mareșalului se preciza că „[...] de acum înainte de a nu-i mai folosi pe mazili și boiernași în niciun fel de serviciu, iar în caz de necesități iminente în aceste persoane, ispravnicile Orhei, Iași și Hotin să ceară permisiunea Mareșalului regional al nobilimii din Basarabia, iar în ținuturile Bender, Akkerman și Ismail – de la persoanele numite sau care vor fi numite de către Mareșalul regional al nobilimii pentru a supraveghea activitatea mazililor și boiernașilor”⁶⁸.

Având nevoie stringentă de aceste persoane, Guvernul Regional al Basarabiei cerea de la Mareșalul regional al nobilimii informații suplimentare cu privire la dispozițiile date sau care urmează a fi date referitor la boiernași și mazili; în ce ținuturi vor fi numite persoane responsabile de activitatea boiernașilor și mazililor, „[...] care va fi competența acestor persoane, în ce va consta subordonarea mazililor și boiernașilor față de mareșalii regionali ai nobilimii și care va fi competența polițiilor orășenești și locale față de aceste persoane”⁶⁹. Dar din partea Mareșalului regional al nobilimii din Basarabia nu a urmat niciun răspuns.

Reieșind din considerentul că Mareșalul regional al nobilimii n-a dat niciun răspuns la demersul Administrației Financiare a Basarabiei din 27 septembrie 1827, fără de care aceasta nu putea da dispozițiile de rigoare, în soluționarea dispoziției viceguvernatorului Novorosiei și Basarabiei F.P. Palen din 5 iunie 1827, viceguvernatorul Basarabiei Firsov și consilierii Kozminski și Jdanov, în demersul din 26 noiembrie 1827, îl rugau pe F.P. Palen să-i ceară Mareșalului regional al nobilimii din Basarabia să dea lămuririle de rigoare în problema boiernașilor și mazililor, pusă în discuție⁷⁰.

În raportul din 26 noiembrie 1827, adresat guvernatorului general interimar al Novorosiei și regiunii Basarabia F.P. Palen, vice-guvernatorul Basarabiei Firsov și consilierii din partea coroanei Kozminski și Jdanov (Jadalov) scriau că în demersul Mareșalului regional al Basarabiei se insista de a înștiința instituțiile ținutale că boiernașii și mazilii sunt subordonați lui și cerea de a-i prezenta listele boiernașilor și mazililor, cu indicarea locului de trai, solicitând emiterea unei

⁶⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1852, f. 12 verso-13 verso.

⁶⁶ ASRO, F. 1, a. 1825, inv. 214, d. 16, f. 22 verso.

⁶⁷ ASRO, F. 1, a. 1825, inv. 214, d. 16, f. 23-23 verso.

⁶⁸ ASRO, F. 1, a. 1825, inv. 214, d. 16, f. 24-25.

⁶⁹ ASRO, F. 1, a. 1825, inv. 214, d. 16, f. 25 verso.

⁷⁰ ASRO, F. 1, a. 1825, inv. 214, d. 16, f. 26 verso.

dispoziții din partea Guvernului Regional pe problema în cauză⁷¹.

Problema referitoare la folosirea boiernașilor de către judecătorii județene a apărut și la 24 decembrie 1830, când a fost emisă dispoziția Consiliului Suprem, confirmată de împărat, prin care numărul călărașilor de pe lângă instituțiile judiciare urma a fi micșorat⁷². La 3 martie 1831 a urmat dispoziția guvernatorului civil al Basarabiei Sorokunski, potrivit căreia Cârmuirea Regională urma să stabilească numărul de călărași din cadrul judecătoriilor regionale, ținând cont de suma alocată de 15 mii rub. din contul prestațiilor locale⁷³. Din aceste dispoziții se poate constata că doleanțele mareșalului regional al nobilimii ca boiernași și mazilii să nu fie folosiți de instituțiile judiciare județene era încălcată. În plus, odată cu lichidarea în regiune a funcției de ocolași, guvernatorul general al Novorosiei și Basarabiei M.S. Voronțov, prin dispoziția din 30 martie 1831, a propus Cârmuirea Regională a Basarabiei ca instituirea administrației polițienești rurale în târgușoarele și satele ce aparțin proprietarilor funciari și alegerea acestor persoane în funcții să fie lăsată la discreția moșierilor, iar în cazul absenței acestora – a administratorilor de moșii, fără implicarea judecătoriilor locale, similar practicii deja existente în guberniile interne rusești. La 23 aprilie 1831, Cârmuirea Regională a Basarabiei cere judecătoriilor județene să raporteze despre îndeplinirea dispoziției contelui M.S. Voronțov. Mareșalul regional al nobilimii îl informează pe guvernatorul general al Novorosiei și Basarabiei M.S. Voronțov că boiernașii erau folosiți de judecătoriile județene în diferite scopuri – străine și nedemne categoriei lor sociale, iar mazilii, ale căror obligații constau, conform legilor vechi moldovenești, în a însoți transporturile de stat, în calitate de șefi de poliție (приставы) și în a îndemna sătenii să îndeplinească la timp și cu exactitate îndatoririle față de moșieri, sunt folosiți de aceste judecătoriai în diferite scopuri pe termene nelimitate și la distanțe mari. În plus, ei îndeplinesc prestațiile de mazili, prestațiile personale și achită, alături de țărani birnici, toate dările⁷⁴. În dispoziția din 22 mai 1831, guvernatorul civil al Basarabiei cere ca polițiile județene să nu mai implice boiernașii, mazilii și ruptașii în alte misiuni, în afară de

cele stipulate în actele vechi. La 30 mai 1831, a mai urmat o dispoziție a guvernatorului civil, iar la 7 iunie 1831 – dispoziția Cârmuirii Regionale a Basarabiei, prin care judecătoriile județene erau informate despre dispozițiile adoptate⁷⁵.

Greutățile la care erau impuși boiernașii și mazilii erau într-adevăr destul de mari. Această situație este confirmată de dispoziția guvernatorului general al Novorosiei și Basarabiei M.S. Voronțov din 22 mai 1833, adresată guvernatorului civil al Basarabiei, în care se menționa, în baza informațiilor prezentate de mareșalul regional al nobilimii, că „boiernașii sunt folosiți de judecătoriile locale în diferite însărcinări nespecifice și nedemne stării sociale din care ei fac parte, iar mazilii, a căror prestații personale, conform vechilor obiceiuri, constau în însoțirea transporturilor în calitate de șefi de poliție și îndemnarea populației de a îndeplini exact și la timp îndatoririle față de moșieri, sunt folosiți de aceleași judecătoriai locale, neținând cont de vârstă și de starea lor de sănătate, sunt trimiși de urgență la distanțe mari. În plus, ei deseori sunt chemați la corvoadă, îndeplinesc toate prestațiile personale și achită toate impozitele de rând cu birnicii”⁷⁶. În continuare M.S. Voronțov scria că „[...] luând în considerație faptul că deja de câteva ori a fost confirmat de către administrația regională din Basarabia faptul că oamenii din stările sociale amintite sunt împovărați de prestații necuviincioase stării lor sociale, solicităm [...] de a da dispozițiile de rigoare, ca polițiile locale de acum înainte să nu-i mai deranjeze pe boiernași, mazili și ruptași cu însărcinări care sunt în contradicție cu privilegiile seculare, de care aceștia beneficiază. Argumentele bazate pe observațiile proprii ale mareșalului regional al nobilimii din Basarabia confirmă că unii mazili de odinioară, care, după cantitatea producției lor agricole, se egalau cu moșierii, acum, din cauza celor expuse mai sus, și-au pierdut completamente curajul, au sărăcit și au ajuns într-o situație jalnică”⁷⁷.

Urmează să constatăm că funcționarii care au alcătuit adresa privind situația boiernașilor și mazililor din Basarabia au intuit corect că tagma boiernașilor în curând urmează să dispară. Această idee poate fi ușor observată analizând recensămintele fiscale, care s-au petrecut în Basarabia în

⁷¹ ASRO, F. 1, inv. 214, d. 12, f. 22.

⁷² ANRM, F. 6, inv. 2, d. 659, f. 26 verso-27, 32 verso.

⁷³ ANRM, F. 6, inv. 2, d. 659, f. 27, 32 verso.

⁷⁴ ANRM, F. 6, inv. 2, d. 659, f. 27, 32 verso.

⁷⁵ ANRM, F. 6, inv. 2, d. 659, f. 32 verso

⁷⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1852, f. 8-8 verso.

⁷⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1852, f. 8 verso.

anii '30-'50 ai secolului al XIX-lea. Dacă în timpul recensământului al VIII-lea (1835) în Basarabia erau înregistrați 199 de boiernași moldoveni, în timpul recensământului al IX-lea (1850) erau 116, apoi în timpul recensământului al X-lea (1859) boiernașii nu mai figurează ca stare socială în cadrul acestui izvor fiscal⁷⁸.

Dificultatea depistării, în cadrul izvoarelor de arhivă, a boiernașilor, dar și a mazililor și ruptașilor, constă în faptul că aceștia deseori erau incluși în listele țăranilor de stat. Spre exemplu, conform statisticii din 1828, în Basarabia existau 92480 familii de țărani, inclusiv: 85252 (92,1%) familii de țărani de stat (moșierești – V.T.), 1774 (1,9) familii de burlaci, 5454 (5,6%) familii de țărani moșierești (răzeși – V.T.)⁷⁹, 7365 familii de coloniști, care, adăugați la numărul total al țăranilor, constituiau 7,7% și 411 de oameni săraci. În tagma țăranilor de stat intrau țăranii liberi, care plăteau impozite în folosul statului. În această categorie socială mai era inclusă clasa privilegiată a boiernașilor, mazililor și ruptașilor, care constituiau 3464 familii: în ținutul Orhei – 2078 familii, Iași – 965, Hotin – 222, Bender – 164, Ismail – 26 și în ținutul Akkerman – 9 familii⁸⁰. Prin urmare, a-i depista pe boiernași în numărul țăranilor liberi, făcând o delimitare între boiernași, mazili și ruptași, este imposibil.

Pentru diferite instituții regionale ce aveau interes de a se folosi de serviciile boiernașilor și mazililor, situația acestor stări sociale mult timp nu a fost clară. Spre exemplu, la 12 ianuarie 1833, administrația regională a înaintat un demers Adunării regionale a nobilimii din Basarabia, pentru a afla de ce drepturi și privilegii beneficiază mazilii și boiernașii. În răspunsul prezentat, Adunarea regională a nobilimii din Basarabia confirma că boiernașii beneficiază de dreptul nobililor personali, iar rangurile lor se egalează cu primele ranguri în serviciul civil al ofițerilor superiori (*офисеров*), că ei nu pot fi supuși pedepselor corporale fără sentința judecății și sunt eliberați,

în baza cărților de dănie, de orice fel de prestații, iar mazilii sunt o categorie privilegiată, păstrează, împreună cu urmașii lor, pe veci, privilegiile acordate de domnia Moldovei, că ei și neamul lor nu pot fi supuși pedepselor corporale fără sentința judecății, plătesc în vistieria statului darea denumită *dajdie* și participă la îndeplinirea prestațiilor locale după vechiul obicei moldovenesc, adică separat de poporul simplu⁸¹. În pofida acestui fapt, judecătorii locale nu respectau aceste dispoziții.

Categoriile privilegiate ale populației din Basarabia erau permanent în vizorul și tutela mareșalului regional al nobilimii, care, în repetate rânduri, a întreprins demersuri instituțiilor imperiale, pentru a apăra interesele acestor categorii de populație. Asta din considerentul că pe parcursul anilor, administrația imperială a adoptat mai multe decizii referitor la boiernași, mazili și ruptași, care, la rândul lor, au provocat confuzii și neînțelegeri din partea funcționarilor instituțiilor regionale referitor la modalitatea de aplicare a acestor decizii în practică. Astfel, la 3 noiembrie 1843, în raportul *Despre drepturile boiernașilor și mazililor moldoveni*, adresat ministrului de Interne, generalului de infanterie D.G. Bibikov, mareșalul regional al nobilimii scria că „în 1843 a fost emisă o lege⁸², în care era stipulat că toate persoanele venite din Moldova după 1812 și altele care urmează să mai vină, indiferent de apartenența lor socială, pot beneficia de cetățenia rusă doar în baza prevederilor generale, acordate cetățenilor străini. În schimb, persoanele venite din Moldova chiar și după 1812, dar care au prezentat documentele de rigoare și, în baza dispozițiilor Guvernului Regional, au fost deja înscrise în categoria boiernașilor, mazililor și ruptașilor, până la emiterea dispoziției Consiliului Suprem din 8 martie 1843, rămân înscrise în aceste categorii sociale și în continuare, de rând cu populația autohtonă din Basarabia”⁸³.

Această dispoziție referitor la *drepturile boiernașilor, mazililor și ruptașilor*, ce fac parte din categoria privilegiată, dar nenobiliară a societății, adoptată la insistența administrației regionale, a creat confuzie, nefiind clar față de care din aceste categorii urmează a fi aplicată dispoziția în cauză: doar față de cei transferați din Principatul Moldova după 1812 sau și față de cei autohtoni, care

⁷⁸ ASRO, F. 3, inv. 1, d. 50, f. 24-25; d. 76, f. 4-5, 66-67.

⁷⁹ Datele ce vizează țăranii moșierești sunt departe de a fi veridice, din simplul considerent că asemenea categorii de țărani existau și în celelalte ținuturi ale Basarabiei. Probabil, autorul i-a confundat cu țăranii răzeși. Cât privește țăranii de stat, aceștia erau nu altcineva decât țăranii moșierești. În ținuturile din centrul și nordul Basarabiei ei constituiau majoritatea populației. Țăranii de stat era concentrați masiv în ținuturile de sud ale Basarabiei – Akkerman și Ismail și figurau, în cazul dat, ca coloniști străini.

⁸⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1199, f. 14-14 verso.

⁸¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1852, f. 14.

⁸² Despre decizia Consiliului Suprem din 18 martie 1843, *a se vedea*: ПСЗРІ 1844, 119-120.

⁸³ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1142, f. 204, 206-206 verso.

au depus jurământ de credință Rusiei în 1817, mai târziu sau, în general, încă n-au depus jurământul de credință. Această dispoziție a creat anumite probleme și în Senatul Guvernant, în special în Departamentul de Heraldică, când, din diferite motive, nu erau confirmați în rangul nobiliar și unii boieri⁸⁴.

Problema impunerii fiscale a mazililor și ruptașilor a apărut din nou în primăvara anului 1847, odată cu cea a impunerii locuitorilor Basarabiei impozitului bănesc, în locul serviciului militar. La 27 februarie 1847, mareșalul regional al nobilimii scria în adresa Consiliului Regional al Basarabiei⁸⁵ că „printre locuitorii Basarabiei se află și categoria boiernașilor, mazililor și ruptașilor. Conform vechilor obiceiuri moldovenești, care și-au găsit reflectare în *Regulamentul organizării administrative a regiunii Basarabiei din 1818*, în compartimentul despre drepturile și privilegiile locuitorilor, toți ei au fost separați de populația contribuabilă, cu acordarea, celor dintâi, a drepturilor specifice nobililor personali, iar celor din urmă – a obligației de a plăti impozitul de mazil și ruptași, cunoscut din cele mai vechi timpuri cu denumirea de *dajdie*. Acest privilegiu, confirmat prin decizie imperială și în 1828, a rămas în vigoare până în prezent”⁸⁶. Reieșind din acest considerent, mareșalul regional al nobilimii scria că boiernașii, mazilii și ruptașii nu pot fi incluși în categoria populației contribuabile, din simplul considerent că ei „[...] constituie o categorie socială privilegiată și, respectiv, urmează a fi scutită de impozitul bănesc în locul serviciului militar, despre punerea în aplicare a căruia a urmat deja decizia imperială”⁸⁷.

Analiza recensămintelor fiscale din anii '30-'50 ai secolului al XIX-lea atestă mai multe familii de boiernași, care la început și-au mai păstrat statutul de privilegiați, ulterior însă au intrat în categoria birnicilor. Spre exemplu, unul dintre boiernașii și postelniceii de la Mateuți, ținutul Soroca, a fost Dimitrie Hîncu⁸⁸, născut prin anii

'30-'40 ai secolului al XVIII-lea. Fiul său Teodor Hîncu (născut prin anii 1768 sau 1775 și decedat la 1851) moștenește rangul social, foarte probabil, de la tatăl său Dimitrie. Teodor a avut trei feciori – Costache (Constantin) (născut la 1805, de la prima soție) și încă doi feciori (de la a doua soție Xenia) – Ion (Ianache) (1822) și Petrea (1827). Costache Hîncu a putut să-și mențină, un timp, privilegiile sociale și fiscale, de care s-a bucurat tatăl său, probabil, grație serviciului, purtând și el rangurile de boiernaș și postelnice. Însă, către anul 1850, când s-a efectuat al doilea recensământ fiscal, Costache Hîncu nu se mai regăsește în lista privilegiaților, intrase în rândul birnicilor, nemaifiindu-i acordate scutițiile de dări (Tabuncic 2011, 313-314).

În târgul Telenesti, conform recensământului fiscal din 29 iulie 1835, erau înregistrați următorii boiernași:

a) Procopie Alexandru Ciugureanu (1792-1838). Necăsătorit. A fost registrator gubernial. Deținea un atestat, eliberat la 23 februarie 1832, de către judecătoria civilă gubernială.

b) Văduva postelniceului Ion Popa: Ana (născută la 1795). Avea 5 fii: Alexandru (1812); Manoil (1815); Constantin (1818); Egor (1821) și Zamfir (1823). Documentele care confirmă statutul social de boiernași au fost prezentate pentru examinare Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia. La 23 septembrie 1841, văduva Ana Popa și feciorii ei sunt trecuți din categoria boiernașilor în categoria mazililor.

Comitetul Provizoriu Regional al Basarabiei constată că Enache (Ion) Popa este grec străin. A fost un apropiat al spătarului Panait Cazimir. A exercitat diferite însărcinări și a îndeplinit chiar unele funcții. Este trecut, la 28 iulie 1817, în rândul postelniceilor. La 4 mai 1812, este scutit de plata goștinei pentru 100 de oi, iar la 26 iunie 1812 – de plata pentru 150 de stupi și pentru un anumit număr de porcine.

c) Văduva postelniceului Vasile Stati, Parascovia (1795). Documentele ce atestă statutul de boiernaș se aflau la fiul ei, Alexandru, angajat la Judecătoria județeană Iași.

d) Văduva boiernașului (postelniceului) Nichita Stoianov, Eudochia (1775). Postelniceasa Eudochia Stoianov avea 2 fii: Mihail (1809), funcționar de clasa a XIV-a, și Ion (1812), registrator gubernial. Eudochia mai avea și 2 nepoți: Grigore

⁸⁴ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1142, f. 206 verso-207 verso.

⁸⁵ Conform legilor din 10 ianuarie și 11 februarie 1846, Consiliul Regional al Basarabiei avea jurisdicția de a examina și soluționa probleme legate de dreptul stărilor sociale privilegiate ale populației (boiernași, mazili, ruptași, rupta de vistierie și rupta de cămară) (Boldur 1940, 127).

⁸⁶ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1142, f. 13.

⁸⁷ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1142 f. 13-13 verso.

⁸⁸ Este vorba de strămoșii cunoscutului arheolog și istoric medievalist din Republica Moldova, doctor în istorie, Ion Hîncu (1931-2003).

(1821) și Constantin (1823), fiii decedatului boiernaș Simion Stoianov, fratele lui Nichita Stoianov. În anul 1825, domnul Moldovei Ioan Sturza emite un document, prin care frații Nichita și Simion Stoianov sunt recunoscuți drept boiernași. Însă, ulterior, fiii lor au fost trecuți în categoria mazililor (Furtună 2012, 104-105).

Așadar, recensământul fiscal din 1835 atestă în târgul Telenești următoarele categorii sociale: **1.** nobili (preinși) – 3 persoane (2 de sex masculin și 1 de sex feminin); **2.** boiernași – 13 persoane (10 de sex masculin și 3 de sex feminin); **3.** mazili – 34 de persoane (20 de sex masculin și 14 de sex feminin); **4.** ruțași – 15 persoane (11 de sex masculin și 4 de sex feminin); **5.** mic-burghezi moldoveni – 276 de persoane (137 de sex masculin și 139 de sex feminin); **6.** mic-burghezi ruși (lipoveni) – 95 de persoane (47 de sex masculin și 48 de sex feminin); **7.** țărani liberi – 316 persoane (168 de sex masculin și 148 de sex feminin); **8.** cetățeni străini – 17 persoane (13 de sex masculin și 4 de sex feminin); **9.** armeni – 126 de persoane (70 de sex masculin și 56 de sex feminin); **10.** evrei – 1510 persoane (760 de sex masculin și 750 de sex feminin); **11.** fețe bisericești și membrii familiilor lor – 29 de persoane (12 de sex masculin și 17 de sex feminin); **12.** locuitori al căror statut social nu se cunoștea – 8 persoane (3 de sex masculin și 5 de sex feminin). Numărul total al populației constituia 2442 locuitori (1253 de sex masculin și 1189 de sex feminin).

Numai peste 23 de ani, categoriile privilegiate ale populației din târgul Telenești au dispărut. În urma recensământului fiscal din 1858, în târgul Telenești au fost înregistrați următorii locuitori: **1.** mic-burghezi moldoveni – 270 de persoane (141 de sex masculin și 129 de sex feminin); **2.** mic-burghezi ruși (lipoveni) – 121 de persoane (62 de sex masculin și 59 de sex feminin); **3.** țărani liberi – 243 de persoane (127 de sex masculin și 116 de sex feminin); **4.** armeni – 120 de persoane (63 de sex masculin și 57 de sex feminin), sau în total (fără evrei și fețe bisericești): 754 de persoane (393 de sex masculin și 361 de sex feminin) (Furtună 2012, 127). Toate familiile boiernașilor au fost transferate în categoria țăranilor birnici. Prin urmare, schimbările sociale și economice, întreprinse de administrația imperială rusă în Basarabia, explică impasul în care intraseră aceste și alte neamuri de țară, odinioară privilegiate; în timp ce unele coborau, altele se înălțau, după cum decidea soarta și timpul.

Deși marea majoritate a boiernașilor din Basarabia nu aveau studii seroase, ei erau oameni cărturari, cu studii elementare și de familie, iar alții – și cu studii gimnaziale sau universitare, fapt ce denotă încadrarea lor în diferite funcții administrative. Călătorul și geograful german Johan Georg Kohl (1808-1878), care a vizitat Basarabia în 1838 și a surprins regiunea în plin proces de transformare economică și socială, descriind procesul de învățământ în care erau încadrate diferite categorii sociale, scria: „Moldovenii învață greu limba rusă, după spusele profesorilor, ceea ce, de fapt, nu înseamnă nimic; căci se apără de aceasta ca oricare alt neam care trebuie să învețe rusește. [...] De obicei, moldovenii învață greu și nu sunt nici silitori, nici la fel de isteți ca și colegii ruși amestecați cu ei. La aceeași școală merg, fără deosebire, copii de oameni de rând și de nobili. Copiii boiernașilor de țară nu învață acasă la părinți decât moldovenește, cei ai orășenilor – și ceva rusă, pentru că în orașe locuiesc mulți ruși. Copiii marilor nobili (boieri) învață acasă grecește, moldovenește și două vorbe franțuzești” (Călători 2007, 111).

A stabili numărul boiernașilor din Basarabia, cum constatăm *supra*, este dificil. Izvorul cel mai sigur și mai veridic în soluționarea acestei probleme sunt recensămintele fiscale din anii '30-'50 ai secolului al XIX-lea. Izvoarele de arhivă păstrează informații detaliate despre categoriile sociale privilegiate din Basarabia pentru mijlocul anilor '30, când s-a petrecut în Basarabia, în mod oficial, primul recensământ fiscal al populației, deși izvorul nu totdeauna indică separat numărul tuturor categoriilor sociale. Datele pentru județele Hotin, Leova și Iași sunt sistematizate în Tabelul 2.

Datele Tabelului 2 atestă că în cele trei județe ale Basarabiei erau înregistrate 77 gospodării de boiernași, care alcătuiau 374 de persoane, inclusiv: 127 – de sex masculin și 168 – de sex feminin. Din acest număr, cele mai multe gospodării de boiernași erau înregistrate în județul Iași: 44 (57,1%) de gospodării, ceea ce constituia un număr de 224 (59,9%) de persoane, inclusiv: 206 (61,7%) – de sex masculin și 168 (57,7%) – de sex feminin.

Județul Iași era urmat de județul Hotin, în care erau înregistrate 26 (33,8%) de gospodării, ce constituiau 126 (33,7%) de persoane, inclusiv: 62 (30,1%) – de sex masculin și 64 (38,1%) – de sex feminin.

Numărul boiernașilor (familii și persoane) din județele Hotin, Leova și Iași, înscrși în listele recensământului fiscal din 1 septembrie 1835*

Numărul c/o	Numărul în condica de înregistrare	Denumirea localităților	Numele proprietarului	Numărul de gospodării	Numărul de persoane		
					Sex masculin	Sex feminin	Numărul total
Județul Hotin							
1.	556	Braicău	Mănăstirea din Moldova Pângărați	2	6	2	8
2.	560	Rughi din Deal	Moșierul, nobilul Moise Nicolae Titade și răzeșii	2	2	3	5
3.	946	Plopi	Moșierul Iordache Stamati	4	9	14	23
4.	950	Tătărauca Nouă	Aceiași boiernași	4	17	13	30
5.	1197	Bădragi	Proprietarii Mirzoi și alții	4	7	12	19
6.	1200	Târgul Lipcani	Moșiereasa Ghica	1	1	1	2
7.	1216	Horodiște	Moșierul, nobilul Ioan Stroescu	1	4	3	7
8.	1219	Dumeni	Familia de proprietari Bosâi	3	6	8	14
9.	1228	Pererita	Moșierii Dumitrache și Tudorache Gheorghiu	2	2	-	2
10.	1230	Șirăuți din Jos	Moșierul Dicescu	1	4	2	6
11.	1233	Grimești	Proprietarul Mihalache Voloșenco și alții	1	3	2	5
12.	1234	Hlinoiaia	Moșiereasa Zoița Flondor	1	1	4	5
Numărul total în județul Hotin				26	62	64	126
Județul Leova							
1.	7	Orașul Leova	Mare logofăt, supus moldovean, Alexandru Ghica	1	1	1	2
2.	28	Hănăsenii Noi	Mănăstirea de peste Prut Sf. Sava	1	2	2	4
3.	32	Ocina Broscoșești	Supusul rus, boiernașul Mătăsar	2	8	3	11
4.	141	Șamailia	Supusul rus, Grigore Codreanu	1	3	-	3
5.	129	Baimaclia Mare	Boierul, supus moldovean, Grigore Ghica	1	2	1	3
6.	87	Tigheci	Mare logofăt, supus moldovean, A.C. Ghica	1	1	-	1
Numărul total în județul Leova				7	17	7	24
Județul Iași							
1.	260	Șofrâncani	Mazilii și răzeșii	1	4	2	6
2.	488	Slobozia Butești	Răzeșii	2	2	4	6
3.	304	Cerepcău	Cneazul Ioan Sturza	1	3	2	5
4.	313	Corlăteni	Cneazul Mihail Sturza	2	4	2	6
5.	441	Văscăuți	Moșierul Ioan Străjescu	1	1	2	3
6.	427	Boghieni	Răzeșii	2	5	2	7
7.	432	Pogora Sergheev	Moșierul Manolache Calmuțchi	1	2	2	4
8.	463	Tomești răzeși	Răzeșii	3	9	7	16
9.	471	Ciuciuleni	Moșierul Ștefan Bocancea	1	2	2	4
10.	478	Butești Velicico	Răzeșii	1	3	2	5
11.	491	Bisericiani	Răzeșii	1	3	2	5
12.	547	Ghindești	Moșierul Ivan Krușevan	1	3	3	6
13.	555	Cremenciug	Unii ofițeri în rezervă	1	1	3	4
14.	627	Slobozia Țipordei	Răzeșii	1	1	4	5
15.	632	Șistaci	Răzeșii	11	45	35	80
16.	641	Cerlina	Mănăstirea Vatoped	4	12	4	16
17.	738	Stoicani	Răzeșii	2	8	4	12
18.	570	Târgul Telenești	Moșierul Feodosiu	4	12	4	16
19.	93	Ciutulești	Moșierul Ștefan Calo	1	1	4	5
20.	135	Condratești	Răzeșii și boiernașii Ciogureanu	2	5	5	10
21.	145	Roșieci	Boierul Nicolae Roșeti	1	1	2	3
Numărul total în județul Iași				44	127	97	224
Numărul total în cele 3 județe				77	206	168	374
Raportul, în % pe județe:				Hotin	33,8	30,1	33,7
				Leova	9,1	8,3	6,4
				Iași	57,1	61,7	59,9

* ANRM, F. 134, inv. 2, d. 834, f., 78, 81-81 verso, 82, 87, 89 verso, 92, 129, 131 verso-133, 137 verso, 138 verso-139, 142, 144 verso, 148 verso-150 verso, 151 verso, 154, 158, 161-161 verso.

Tabelul 3

Numărul privilegiaților (familii și persoane) din orașele și târgurile județului Orhei, reflectat în recensământul fiscal din 1 septembrie 1835*

Numărul c/o	Numărul în condica de înregistrare	Denumirea localităților	Numele proprietarului	Numărul de gospodării	Numărul de persoane		
					Sex masculin	Sex feminin	Numărul total
1.	991	Orașul Chișinău	-**	162	334	287	621
2.	548	Târgul Orhei	-**	11	24	23	47
3.	553	Târgul Criuleni	-**	27	68	55	123
4.	789	Târgul Hâncești	-**	1	1	1	2
5.	782	Târgul Tuzora	-**	1	1	2	3
Numărul total al privilegiaților				202	428	368	796
Numărul total al privilegiaților din județ				2986	6760	6308	13068
Numărul total al populației din județ				42998	89542	80860	170402

* ANRM, F. 134, inv. 2, d. 834, f. 23-24.

** Izvorul nu indică proprietarul

Cel mai mic număr de gospodării de boiernași erau înregistrate în județul Leova – doar 7 (9,1%) gospodării, ceea ce constituia 24 (6,4%) de persoane, inclusiv: 17 (8,3%) – de sex masculin și 7 (4,2%) – de sex feminin.

Numărul gospodăriilor de boiernași nu era repartizat omogen în fiecare județ. Spre exemplu, în județul Iași, unde a fost înregistrat cel mai mare număr de gospodării (77), doar în trei localități – Șistaci, Cerlina și târgul Telenești – erau înregistrate 19 (43,2%) gospodării, ce întruneau 112 (50%) persoane, inclusiv: 69 (54,3%) – de sex masculin și 43 (44,3%) – de sex feminin.

Un interes deosebit prezintă lista boiernașilor, mazililor și ruptașilor din județul Orhei, uniți într-un singur compartiment, cel al *privilegiaților*, înscrisi în recensământul fiscal din 1 septembrie 1835.

La început să analizăm numărul privilegiaților, concentrați în orașul regional Chișinău și cele patru târguri ale județului Orhei (Tabelul 3).

Datele Tabelului 3 atestă că în județul Orhei, cel mai mare și populat județ al Basarabiei, erau înregistrate 2986 gospodării de privilegiați (boiernași, mazili și ruptași), care alcătuiau 13068 de persoane, inclusiv: 6760 – de sex masculin și 6308 – de sex feminin. Din acest număr, în orașul Chișinău

și târgurile Criuleni, Orhei, Hâncești și Tuzora erau înregistrate 202 (6,8%) gospodării, ce constituiau un număr de 796 (6,1%) persoane, inclusiv: 428 (6,3%) – de sex masculin și 368 (5,8%) – de sex feminin. Însă cel mai mare număr de privilegiați din cadrul orașelor și târgurilor din județul Orhei era concentrat în orașul regional Chișinău: 162 (80,2%) de gospodării, ce constituiau un număr de 621 (78%) persoane, inclusiv: 334 (53,8%) – de sex masculin și 287 (46,2%) – de sex feminin.

O analiză comparativă a numărului privilegiaților din orașele și târgurile județului Orhei cu cele ale privilegiaților din întreg județul ne prezintă următorul tablou: celor 202 de gospodării și celor 796 de persoane, înregistrate în orașul Chișinău și cele patru târguri, le revenea doar câte 0,5%, comparativ cu numărul total al gospodăriilor județului (42998) și al populației (170402). Aceste cifre demonstrează, cu lux de amănunte, ponderea încă destul de mică a populației urbane, în comparație cu cea rurală, respectiv și procesul scăzut de urbanizare în Basarabia.

Izvorul atestă un număr relativ mare de *privilegiați* în județul Orhei în raport cu alte județe ale Basarabiei. Datele privind gospodăriile cu un număr între 30 și 100, înregistrate în județul Orhei în urma recensământului fiscal din 1835, sunt sistematizate în Tabelul 4.

Tabelul 4

Numărul *privilegiaților* (familii și persoane) din județul Orhei, reflectat în recensământul fiscal din 1 septembrie 1835, cu un număr între 30 și 100 de gospodării*

Numărul c/o	Numărul în condica de înregistrare	Denumirea localităților	Numele proprietarului	Numărul de gospodării	Numărul de persoane		
					Sex masculin	Sex feminin	Numărul total
1.	629	Sipoteni	O parte răzeșii, alta – funcț. Iordache Donici	34	75	71	146
2.	752	Hodjinești	Răzeșii	42	85	88	173
3.	613	Vâprova	Răzeșii	47	89	92	181
4.	784	Cuiușăuca	Răzeșii	34	71	75	146
5.	771	Călăraș	Răzeșii	36	75	72	147
6.	539	Durlești	Răzeșii	46	92	104	196
7.	646	Mereni	Răzeșii	32	69	58	127
8.	873	Ciuhureni	Răzeșii	48	99	111	210
9.	679	Hirișeni	Răzeși	31	73	67	140
10.	661	Costești	Răzeșii	30	79	73	152
11.	554	Bulboca	Răzeșii	36	92	79	171
12.	528	Milești	Răzeșii	54	102	96	198
13.	568	Chipirceni	Răzeșii	84	199	197	396
14.	647	Cornova	Răzeșii	51	115	102	217
15.	450	Suruceni	Răzeșii	34	65	64	129
16.	472	Ciocâlteni	Răzeșii	48	104	106	210
17.	870	Scorțeni	Răzeșii	38	85	80	165
18.	493	Bălănești	Răzeșii	38	94	99	193
19.	638	Peresecina	Răzeșii	98	214	213	427
20.	535	Onișcani	Răzeșii	55	122	128	250
21.	592	Ciutești	Răzeșii	33	79	73	152
22.	611	Chiștelnița	Răzeșii	51	141	107	248
23.	704	Sireți	Răzeșii	31	71	66	137
24.	821	Trușeni	Răzeșii	34	64	62	126
25.	750	Rădeni	Răzeșii	58	123	125	248
26.	742	Cojușna	Răzeșii	63	144	149	293
27.	894	Bravicea	Răzeșii	68	143	148	291
28.	761	Isacova	Răzeșii	67	136	144	280
29.	797	Clișova	Răzeșii	59	141	130	271
30.	748	Dereneu	Răzeșii	82	176	152	328
31.	795	Olișcani	Răzeșii	51	127	114	241
32.	849	Nișcani	Răzeșii	42	114	85	199
Numărul total al privilegiaților				1555	3458	3330	6788
Numărul total al privilegiaților din județ				2986	6760	6308	13068
Numărul total al populației din județ				42998	89542	80860	170402

* ANRM, F. 134, inv. 2, d. 834, f. 23, 24-57.

Datele Tabelului 4 atestă că din numărul total de 175 de localități și 13068 de locuitori, unde erau înregistrate gospodării de *privilegiați*, 32 (18,3%) de localități aveau un număr între 30 și 100 de gospodării cu un număr de 1555 (52,1%) de gospodării, ce constituiau 6788 (51,9%) per-

soane, inclusiv: 3458 (50,9%) – de sex masculin și 3330 (49,1%) – de sex feminin. Este semnificativ faptul că toate aceste localități erau sate răzeșești, doar satul Sipoteni era o parte proprietatea răzeșilor, alta – a funcționarului Iordache Donici.

Tabelul 5

Numărul *privilegiaților* (familii și persoane) din județul Orhei, reflectat în recensământul fiscal din 1 septembrie 1835, cu un număr între 20 și 29 de gospodării*

Numărul c/o	Numărul în condica de înregistrare	Denumirea localităților	Numele proprietarului	Numărul de gospodării	Numărul de persoane		
					Sex masculin	Sex feminin	Numărul total
1.	665	Hârtopul Mare	Răzeșii	25	63	52	121
2.	149	Gălești	Răzeșii	22	54	50	104
3.	759	Pitușca	Răzeșii	21	41	38	79
4.	948	Chipeșca	Răzeșii	20	52	38	90
5.	867	Iurcenii	Răzeșii	28	62	58	120
6.	914	Hirova	Răzeșii	23	51	54	105
7.	573	Coropcenii/Sogoluceni	Răzeșii	25	65	59	124
8.	777	Recea	Răzeșii	28	77	69	146
9.	648	Slobozia Hodorogea	Răzeșii	20	48	41	89
10.	728	Biești	Răzeșii	24	49	46	95
11.	524	Văsieni	Răzeșii	25	40	37	77
12.	489	Budeii	Răzeșii	21	43	44	87
13.	572	Zubrești	Răzeșii	20	52	49	101
14.	568	Dănceni	Răzeșii	26	54	56	110
15.	590	Rusești	Răzeșii	24	47	48	95
16.	640	Ciuciuleni	Răzeșii	22	48	43	91
17.	694	Sadova	Mănăstirea Căpriană	21	55	45	100
18.	698	Bogzești	Răzeșii	26	53	54	107
19.	866	Cobâlca	Răzeșii	21	52	48	100
20.	760	Horodiște	O parte – funcț. de cl. a VII-a Pruncul, alta – răzeșii	21	48	47	95
21.	796	Horodiște	Răzeșii	13	32	32	64
Numărul total al privilegiaților				476	1086	1008	2100
Numărul total al privilegiaților din județ				2986	6760	6308	13068
Numărul total al populației din județ				42998	89542	80860	170402

* ANRM, F. 134, inv. 2, d. 834, f. 23, 24-57.

O analiză similară, dar comparativă cu numărul total al populației din județ ne prezintă următorul tablou: celor 1555 de gospodării le reveneau doar 3,6%, iar celor 6788 de persoane înregistrate în aceste localități – doar 4%, inclusiv: 3,9% de sex masculin și 4,1% de sex feminin.

Și în acest caz, cifrele ne demonstrează ponderea destul de mică a *privilegiaților*, comparativ cu numărul total al populației din județ.

Și mai mic era numărul privilegiaților din sate cu un număr între 1 și 20 de gospodării (Tabelul 5).

Datele sistematizate în Tabelul 5 atestă că din numărul total de 175 de localități, cu 2986 de gospo-

dării și 13068 de locuitori unde erau înregistrate gospodării de *privilegiați*, 21 (12%) de localități aveau un număr între 20 și 29 de gospodării ce însumau un număr de 476 (15,9%) de gospodării și care constituiau un număr de 2100 (16,1%) persoane, inclusiv: 1086 (16,1%) – de sex masculin și 1008 (16%) – de sex feminin. Ca și în cazul precedent, aceste localități erau, în fond, sate răzeșești, doar satul Sadova era proprietatea mănăstirii Căpriană și satul Horodiște – o parte era proprietatea răzeșilor, altă parte – a funcționarului de clasa a VII-a Pruncul.

Și de această dată o analiză comparativă a numărului *privilegiaților* din cadrul localităților res-

pective, cu numărul total al populației din întreg județul Orhei, ne prezintă următorul tablou: celor 476 de gospodării de privilegiați, comparativ cu numărul total al gospodăriilor din județ (42998), le revenea 1,1%, iar celor 2100 de persoane de ambele sexe înregistrate în aceste localități, comparativ cu numărul total al populației județului (170402) le revenea 1,2%, inclusiv: 1086 (1,2%) de sex masculin și 1008 (1,3%).

Și în cazul precedent, aceste cifre demonstrează ponderea destul de mică a *privilegiaților*, comparativ cu numărul total al întregii populații din județ.

Mult mai mare era numărul satelor cu un număr între 1 și 19 gospodării ce aparțineau privilegiaților (Tabelul 6).

Tabelul 6

Numărul *privilegiaților* (familii și persoane) din județul Orhei, reflectat în recensământul fiscal din 1 septembrie 1835, cu un număr între 1 și 19 gospodării*

Numărul c/o	Numărul în condica de înregistrare	Denumirea localităților	Numele proprietarului	Numărul de gospodării	Numărul de persoane		
					Sex masculin	Sex feminin	Numărul total
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	566	Strășeni	Mănăstirea din Iași Sf. Parascheva	14	30	32	62
2.	838	Pânășești	O parte – răzeșii, alta – moșierul Carl Hartingh	3	4	1	5
3.	83	Dișcova	Funcț. de clasa a XII-a Constantin Millo	5	9	13	22
4.	624	Mateuți	Mănăstirea din Iași Sf. Parascheva	5	8	14	22
5.	980	Bățeni	Moșierul Ioan Botezatu	1	4	3	7
6.	603	Ulmu	Răzeșii	16	35	30	65
7.	703	Mănoilești	Răzeșii	7	19	13	32
8.	596	Răculești	Răzeșii	3	8	5	13
9.	716	Dolna	Răzeșii	4	7	4	11
10.	537	Ciorești	Mănăstirea Căpriană	2	9	3	12
11.	600	Butuceni	Răzeșii	6	16	19	35
12.	66	Breanova	Răzeșii	13	28	25	53
13.	649	Bardar	Răzeșii	1	4	1	5
14.	475	Milești	Răzeșii	5	15	16	31
15.	927	Păpăuți**	Mănăstirea Căpriană	1	1	1	2
16.	625	Puțuntei	Răzeșii	18	41	42	83
17.	772	Sârcova	Moșiereasa Casuca Ioan Paladi	1	3	3	6
18.	666	Brănești	Moșierul Constantin Donici	1	1	6	7
19.	604	Ișnovăț	Moșiereasa Ana Ștefan Donici	1	1	3	4
20.	778	Horodiște	Mănăstirea Căpriană	4	12	6	18
21.	637	Țibirica	Boierul moldovean Dumitru Jora	4	4	5	9
22.	569	Boghiceni	Serdarul Toader Măcărescu	9	17	19	36
23.	687	Trebujeni	Mănăstirea din Moldova Golia	5	9	11	20
24.	531	Săseni	Răzeșii	12	34	19	53
25.	473	Tătărești	Moșierul Ștefan Ruset	1	1	2	3
26.	676	Bălășești	Răzeșii	9	20	18	38
27.	802	Nisporeni	Răzeșii	8	13	14	27
28.	910	Ignăței	Răzeșii	17	53	37	90
29.	892	Glinjeni	Sfântul Mormânt	2	5	6	11
30.	699	Volcineț	Mănăstirea din Moldova Frumoasa	7	24	26	50
31.	609	Pașcani	Serdarul Toader Măcărescu	1	1	3	4
32.	633	Micleușeni	Mănăstirea Căpriană	10	19	18	37

Numărul c/o	Numărul în condica de înregistrare	Denumirea localităților	Numele proprietarului	Numărul de gospodării	Numărul de persoane		
					Sex masculin	Sex feminin	Numărul total
33.	828	Onești	Răzeșii	13	32	34	66
34.	690	Drășliceni	Răzeșii	4	11	12	23
35.	864	Crăsnășeni	Moșierul Nicolae Demi	1	4	3	7
36.	783	Gârla	Răzeșii	8	22	16	38
37.	820	Izvoare	Răzeșii	15	30	25	55
38.	708	Rezeni	Răzeșii	14	38	26	64
39.	675	Căpriană	Mănăstirea Căpriană	4	6	4	10
40.	632	Zahoreni	Răzeșii	18	45	42	87
41.	930	Ustia	Sfântul Mormânt	1	3	1	4
42.	677	Cruglic	Răzeșii	12	29	21	50
43.	745	Țipala	Răzeșii	18	49	46	95
44.	811	Pojăreni	Moșiereasa Ecaterina Suruceanu	1	3	1	4
45.	560	Ghidighici	Răzeșii	19	53	37	90
46.	557	Cobâlea/Cobăleni	Funcț. de clasa a VII-a Ioan Pruncul	1	3	3	6
47.	548	Hârtopul Mic	Răzeșii	3	6	6	12
48.	725	Vărzărești	O parte – moștenitorii lui Z. Ralli, alta – răzeșii	11	20	20	40
49.	483	Jăvreni	O parte – răzeșii, alta – boierul mold. Iancu Jurji	4	11	13	24
50.	740	Zahaicani	Funcț. de clasa a X-a Vasile Anghel	4	9	9	18
51.	580	Secăreni	Moșierul, general-maiorul Ceremisinov	3	5	2	7
52.	638	Curleni	Răzeșii	18	48	47	95
53.	839	Tânjălești	Moștenitorii funcț. de clasa a VIII-a Ralli	2	4	2	6
54.	667	Mihuleni	Moșierul Moisei Milkunov	4	13	5	18
55.	770	Bălăurești	Răzeșii	3	7	12	19
56.	610	Malcoci	Mănăstirea Căpriană	2	5	4	9
57.	763	Țareuca	Răzeșii	6	14	9	23
58.	862	Zahaicani	Răzeșii	1	5	2	7
59.	847	Holercani	Mănăstirea din Moldova Sf. Sava	6	13	18	31
60.	704	Cruzești	Răzeșii	6	16	12	28
61.	546	Ghetlova	Răzeșii	13	37	26	63
62.	916	Ohrincea	Boierul moldovean, spătarul Grigore Codreanu	3	6	7	13
63.	561	Vărzărești	Răzeșii	13	27	31	58
64.	447	Furceni	Prima parte – Nobila Ecaterina Russo	2	5	2	7
65.	633	Molovata	Mănăstirea din Moldova Golia	4	10	10	20
66.	643	Mircești	Răzeșii	11	27	24	51
67.	466	Ialoveni	Răzeșii	12	24	26	50
68.	442	Seliște	Boierul moldovean, spătarul Andrei Pavli	4	5	5	10
69.	766	Dahnovici	Răzeșii	1	1	5	6
70.	459	Stolniceni	Familia răposatului Manuc Bei	1	1	2	3
71.	461	Zămbreni	Răzeșii	4	11	13	24
72.	462	Voroteț	Moșierul, nobilul Nicolae Donici	3	8	6	14
73.	468	Văsieni	Moșierul Teodor Crupenschi, funcț. de clasa a IX-a	10	21	24	45
74.	477	Malotogatin	Moșiereasa Laura Sinardo	8	21	17	38
75.	478	Echimăuți	Moșierul Enache Lazo	2	4	7	11
76.	734	Cricova	Boierul moldovean Alexandru Voinescu	1	2	2	4
77.	490	Brăila/Negrești	1/2 – moșierul Șcerbinache Bostan, 1/2 – răzeșii	3	4	7	11

II. Materiale și cercetări

Numărul c/o	Numărul în condica de înregistrare	Denumirea localităților	Numele proprietarului	Numărul de gospodării	Numărul de persoane		
					Sex masculin	Sex feminin	Numărul total
78.	496	Sociteni	Răzeșii	10	27	17	44
79.	502	Bravicieni	Căminarul Spiridon Pavli	8	22	17	39
80.	507	Berezlogi	Supusul austriac, moșierul Alexandru Vladov	7	16	15	31
81.	872	Sărăteni	Cneazul Alexandru A. Moruzi	2	7	6	13
82.	488	Boldurești	Moșierul, Comisul Vasile Pogora	1	4	1	5
83.	525	Drăgușenii Vechi	Răzeșii	6	12	14	26
84.	571	Șendreni	Răzeșii	14	34	38	72
85.	574	Călărășeni	Mănăstirea de peste hotare Golia	2	8	9	17
86.	575	Miclești	Moșierul, căminarul Spiridon Pavli	3	6	4	10
87.	790	Mașcăuți	O parte – moșierului Iancu Jurji, alta – răzeșii	14	43	28	71
88.	779	Onițcani	Răzeșii	7	14	19	33
89.	597	Bărboieni	Mănăstirea de peste hotare Bărboieni	1	1	1	2
90.	608	Leușeni	Răzeșii	10	23	18	41
91.	616	Lozova	Mănăstirea Căpriană	11	29	34	63
92.	623	Marinici	Răzeșii	2	4	2	6
93.	751	Oxentea	Mănăstirea de peste hotare Golia	1	5	1	6
94.	636	Cotul Morii	Episcopia din Moldova Huși	1	1	2	3
95.	653	Pocșești	Nicolae Dumitru Ciolac Zugra	2	3	2	5
96.	663	Ciopleni	Răzeșii	1	2	6	8
97.	685	Ghermănești	Moșierul, nobilul Iordache Chirica	9	11	13	24
98.	686	Vorniceni	Mănăstirea Căpriană	13	32	26	58
99.	688	Slobozia Dușca	Moșierul, funcț. de clasa a IX-a Ioan Ianov	2	6	4	10
100.	702	Măcărești	Cneazul din Moldova Mihail Grigore Sturdza	8	15	20	35
101.	710	Morozeni	Răzeșii	14	32	30	62
102.	712	Meleşeni	Răzeșii	14	31	27	58
103.	755	Visterniceni	Moșierul, nobilul Constantin Râșcan	1	1	2	3
104.	741	Țânțăreni	Răzeșii	11	38	28	66
105.	753	Trifești	Sfântul Mormânt	2	5	4	9
106.	840	Fundul Galbinei	Răzeșii	2	3	3	6
107.	775	Găureni	Moșierul Emanuil Kalmutki	2	5	5	10
108.	791	Vâșcăuți	Moșierul Iordache Crupenschi	5	12	18	30
109.	794	Alcedar	Răzeșii	10	27	23	50
110.	810	Sămășcani de Sus	Răzeșii	13	35	31	66
111.	812	Rădeni	Nobilul Enache Russo	1	3	-	3
112.	816	Micăuți	Moșierul, nobilul Alexandru Russo	1	3	3	6
113.	833	Sipoteni/Sipoti	Moșierul, nobilul Iordache Dimitriu	1	1	3	4
114.	932	Băcioi	Răzeșii	13	33	25	58
115.	570	Ruseni	Răzeșii	17	52	36	88
116.	971	Roșcana	Răzeșii	1	3	2	5
117.	598	Frăsănești	Răzeșii	17	45	48	93
Numărul total al privilegiaților				753	1827	1649	3476
Numărul total al privilegiaților din județ				2986	6760	6308	13068
Numărul total al populației din județ				42998	89542	80860	170402

* ANRM, F. 134, inv. 2, d. 834, f. 23, 24-57.

** Tertați de la plata impozitelor.

Datele Tabelului 6 atestă că din numărul total de 175 de localități, cu 2986 de gospodării și 13068 de locuitori, unde erau înregistrate gospodării de *privilegiați*, 117 (66,9%) localități aveau un număr între 1 și 19 gospodării, ce însumau 1827 (27%) de gospodării cu un număr de 3476 (26,6%) de persoane, inclusiv: 1827 (27%) – de sex masculin și 1649 (26,1%) – de sex feminin. Spre deosebire de cazul precedent, când majoritatea satelor erau răzeșești, în cazul prezentat doar 51 (43,6%) de localități erau răzeșești, 6 (5,1%) localități erau stăpânite de răzeși și alți proprietari funciari, 21 (17,9%) de localități aparțineau mănăstirilor (8 – mănăstirii Căpriana, 4 – mănăstirii din Moldova Golia, 3 – Sfântului Mormânt, 2 – mănăstirii Sfintei Parascheva și câte o localitate – mănăstirilor Frumoasa, Sfântul Sava, Bărboieni din Moldova și Episcopiei Huși), 35 (29,9%) – moșierilor și 4 (3,4%) – funcționarilor de diferit rang.

O analiză comparativă a numărului *privilegiaților* din cadrul acestor localități cu numărul total al populației din județ ne prezintă următorul tablou: celor 753 de gospodării le reveneau doar 1,8%, iar celor 3476 de persoane înregistrate în aceste localități – doar 2%.

Ca și în cazul precedent, aceste cifre demonstrează o pondere destul de mică a *privilegiaților*, comparativ cu numărul total al întregii populații din județ.

În lista proprietarilor funciari ai acestor localități figurează moșierii: Carl Hartingh, Ioan Botezatu, Constantin Donici, Dumitru Jora, Toader Măcărescu, Nicolae Demi, Ștefan Ruset, Ecaterina Suruceanu, Zamfirache Ralli, Moisei Milkunov, Grigore Codreanu, Ecaterina Russo, Andrei și Spiridon Pavli, Nicolae Donici, Teodor și Iordache Crupenschi, Enache Lazo, Șcerbinache Bostan, Alexandru A. Moruzi, Vasile Pogora, Iordache Chirica, Ioan Ianov, Mihail Grigore Sturdza, Constantin Râșcan, Emanuil Kalmutki, Enache și Alexandru Russo, Iordache Dimitriu ș.a., care erau proprietari și ai altor moșii din acest și alte județe ale Basarabiei; precum și funcționari de diferit rang – proprietari funciari: Constantin Millo, Ioan Pruncul, Vasile Anghel ș.a.

Informații prețioase, deși controversate, privind numărul boiernașilor, dar și al altor categorii de privilegiați din Basarabia, conține statistica din 1842 (Tabelul 7).

Datele statistice, sistematizate în Tabelul 7, atestă, în Basarabia, la 1842: 133516 de familii, inclusiv: cca 40 (0,03%) ce aparțineau boiernașilor, 2872 (2,2%) – mazililor, 1059 (0,8%) – ruptașilor, 63 (0,05%) – ruptelor, 115805 (86,7%) – țăranilor creștini, 9639 (7,2%) – țăranilor evrei, 3038 (2,3%) – țișanilor șerbi și 1000 (0,7%) – țișanilor liberi sedentari.

Tabelul 7

Numărul boiernașilor, mazililor și ruptașilor din Basarabia, în raport cu alte categorii sociale ale populației, conform statisticii oficiale din 1842*

Categoriile sociale ale populației	Numărul total					
	Familii	În %	Persoane	În %	Burlaci	În %
Boiernași	40***	0,03	202	0,07	-	-
Mazili	2872	2,2	6630	2,2	223	0,8
Ruptași	1059	0,8	2392	0,8	248	0,9
Rupta de vistieria**	63	0,05	172	0,06	7	0,02
Țărani creștini	115805	86,7	261582	87,2	26759	94,4
Țărani evrei	9639	7,2	20772	6,9	1106	3,9
Țigani șerbi	3038	2,3	6900	2,3	-	-
Țigani liberi sedentari	1000	0,7	2500	0,8	-	-
Numărul total	133516	100,0	301150	100,0	28343	100,0

* *Ирпаса* 1843, 63.

** În categoria rupta de vistieria intrau și rupta de cămară.

*** Izvorul nu indică numărul familiilor de boiernași. Dacă reieșim din considerentul că, în medie, fiecare familie era alcătuită din 5 persoane, în Basarabia erau cca 40 familii de boiernași.

Îndoielile legate de veridicitatea acestor date sunt legate de numărul total de persoane, care, în opinia noastră, este mult micșorat, constituind, în mediu, câte 2-3 persoane în fiecare familie, pe când media pentru această perioadă, recunoscută și acceptată de majoritatea cercetătorilor, era de 5 persoane. Din diferite surse mai știm că în 1842 în Basarabia au fost înregistrate 691294 persoane de ambele sexe (Гросул, Будак 1967, 70), deci de peste două ori mai mult decât cele incluse în tabel. Credem că datele sumare privind numărul de persoane indicate în Tabelul 7 reflectă doar populația de sex masculin, populația contribuabilă, și nu populația de ambele sexe, cum se indică în statistici, de obicei.

O problemă majoră privind categoriile sociale privilegiate din Basarabia în primele trei decenii după anexare – a boiernașilor, mazililor și ruptașilor – era cea legată de recunoașterea statutului lor social. Procedura era de durată, cerea investigații migăloase din partea autorităților, iar din partea privilegiaților – prezentarea actelor care ar confirma statutul de privilegiat și care, de multe ori, s-au pierdut (pentru că deseori era nevoie de deplasări la Iași) sau se aflau la alte persoane din familie, deja căsătorite, sau erau depuse în instituțiile regionale pentru examinare. Doar un singur exemplu. La 14 decembrie 1846, Cărmuirea Regională a Basarabiei arăta că boiernașii din satul Cerlina, ținutul Iași, reprezentați de Maftעי, Trofim, Vasile și Iordache, fiii lui Nani Bulat, cu familiile lor, aveau certificat de confirmare a statutului lor social, eliberat la 14 decembrie 1834 de Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia. Totodată, se menționa că documentele privind originea lor nobilă erau încă în proces de examinare în cadrul acestei instituții (Bacalov 2016, 775). Lipsa sau insuficiența documentelor pe care urmau să le prezinte aceste categorii sociale, în timpul efectuării recensămintelor fiscale din anii 1835, 1850 și 1858, se solda cu transferarea lor în categoria birnicilor.

În cele din urmă, administrația imperială a purces la uniformizarea acestor categorii sociale cu cele din imperiu. Regulamentul privind drepturile de apartenență la stările sociale ale locuitorilor Basarabiei din 10 martie 1847 i-a egalat în drepturi pe boiernașii din Basarabia cu nobilii personali din Rusia, numindu-i în continuare nobilii personali (*личные дворяне*), iar pe mazili și ruptași i-a transferat în categoria *odnodvorții*

lor⁸⁹. Ștefan Purice scrie că „la sfârșitul deceniului cinci al secolului al XIX-lea, autoritățile țariste au desființat categoria micii nobilimi, care era alcătuită din boiernași, mazili și ruptași. Aceștia au fost integrați în structurile sociale rusești ca nobili pe viață (personali – *V.T.*; boiernașii) și țărani liberi (*odnodvorții* – *V.T.*; mazilii și ruptașii) (Purici 2011, 34-35).

Concluzii

După anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, odată cu respectarea, până în 1828, a autonomiei limitate și provizorii, autoritățile imperiale au fost nevoite să păstreze intacte și categoriile sociale privilegiate, acordându-le diferite înlesniri și privilegii. *Regulamentul organizării administrative a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818* stipula că prin boiernași se subînțelege nu clasa de proveniență nobiliară și care nu a ajuns la ranguri boierești mari, dar cei care au obținut funcții până la vel-șătrar, ei fiind egalați în drepturi cu nobilii personali ruși.

Punând accent nu doar pe deținerea unor dregătorii, dar și pe importanța acestora în instituțiile administrative ale regiunii, autoritățile imperiale rusești de la bun început n-au agreat această stare socială: chiar dacă boiernașii nu deținuseră până atunci funcții mari administrative, totuși unii din ei se trăgeau din neamuri foarte vechi. În conformitate cu *Regulamentul privind drepturile de apartenență la stările sociale a locuitorilor Basarabiei din 10 martie 1847*, autoritățile țariste i-au egalat în drepturi pe boiernașii din Basarabia cu nobilii personali din Rusia, numindu-i în continuare nobilii personali. Respectiv, numărul boiernașilor, treptat, s-a micșorat. În cazul în care boiernașii nu dețineau funcții administrative, treceau, în mod obligatoriu, în categoria mazililor.

Micii boiernași erau văzuți adesea ca un fel de patriarhi ai obștilor țărănești. Însă, odată cu dispariția generațiilor care au fost martorii anexării Basarabiei la Imperiul Rus, copiii acestora au completat rândurile mazililor, iar după lichidarea, în 1847, a mazililor ca stare socială și a ruptașilor ca o categorie fiscală, aceștia au completat rândurile *odnodvorților*. Prin urmare, țarismul a căutat să lichideze această discrepanță sau nepotrivire cu sistemul social rusesc, uniformizând o parte din categoriile sociale basarabene cu cele imperiale

⁸⁹ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1216, f. 3.

ruse, proces care a dus, în cele din urmă, la dispariția boiernașilor ca stare socială.

Cu timpul, statutul de privilegiat pe care-l dețineau boiernașii își pierde din valoarea de altădată. Izvoarele de epocă constată: „Boierii mari

aveau repulsie de ideea încuscriii cu familiile de boiernași; poporul, care venea mai des în contact cu boiernașii decât cu boierii, îi ridiculiza, definindu-i *mai mare peste cei mici, staroste peste calici*” (Instituții 1988, 54).

Bibliografie

- Afteni f.a.:** V. Afteni, Constantin Negruzzi, biografie (1808-1868). http://www.istoria.md/articol/553/Constantin_Negruzzi,_biografie (accesat: 21.11.2019).
- Agachi 2014:** A. Agachi, Așezământul de organizare administrativă a Basarabiei din 29 aprilie 1818. *Akadosmos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă* 3 (34), 2014, 134-135.
- Arbure 2001:** Z.C. Arbure, Basarabia în secolul XIX (Chișinău 2001).
- Bacalov 1916:** S. Bacalov, Dispersarea teritorială a răzășimii în secolul al XIX-lea. Cazul neamului de dvoreni basarabeni Bulat. In: *Orizonturi medievale și moderne în istoria românilor: (economie, societate, politică, cultură, istoria științei): în onoarea profesorului Demir Dragnev* (Chișinău 2016), 746-808.
- Bally 1940:** A. Bally, Un ouvrage d'il y a un siècle sur la Bassarabie comme pays Moldave. Publié par N. Iorga (Vălenii-de-Munte 1940).
- Bally 2016:** A. Bally, O lucrare de acum un secol despre Basarabia ca ținut moldovenesc. Publicată de N. Iorga. Ediție îngrijită, studiu, note și comentarii de Maria Danilov. Traducere de Lucia Arnăut (București 2016).
- Boiernaș f.a.1:** Boiernaș. <http://www.dex.ro/index.php?a=term&d=Dictionar+explicativ+roman&t=boiernaș> (accesat: 01.05.2019).
- Boiernaș f.a.2:** Boiernaș. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Boiernaș> (accesat: 01.05.2019).
- Boldur 1929:** A. Boldur, Autonomia Basarabiei sub stăpânirea rusească (Chișinău 1929).
- Boldur 1940:** A.V. Boldur, Contribuții la studiul Istoriei Românilor. *Istoria Basarabiei*. Vol. III. Sub dominațiunea rusească. Politica. Ideologia. Administrația (Chișinău 1940).
- Breban 1992:** V. Breban, Dicționar general al limbii române, vol. II (București 1992).
- Bulat 2000:** N. Bulat, Județul Soroca: file de istorie (Chișinău 2000).
- Călători 2004:** Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea. Serie nouă. Volumul I (1801-1821). Volum îngrijit de: G. Filitti, B. Marinescu, Ș. Rădulescu-Zoner, M. Stroia (București 2004).
- Călători 2005:** Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea. Serie nouă. Volumul II (1822-1830). Coord. P. Cernovodeanu, D. Bușă (București 2005).
- Călători 2007:** Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea. Serie nouă. Volumul IV (1841-1846). Coord. Paul Cernovodeanu, D. Bușă (București 2007).
- Ciobotea, Osiac 2009:** D. Ciobotea, V. Osiac, 1821. Tabăra pandurilor de la Țânțăreni. In: *Analele Universității din Craiova, Seria Istorie, Anul XIV, nr. 2* (16), 2009, 144-154.
- Danilov 2013:** M. Danilov, O istorie a Basarabiei de Ange Bally. Inventarierea surselor (primele trei decenii ale sec. XIX). In: *Studii de arhondologie și genealogie* (Chișinău 2013), 99-108.
- Dicționarul 1996:** Dicționarul explicativ al limbii române. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, Ediția a II-a (București 1996).
- Djuvara 1995:** N. Djuvara, Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne (1800-1848) (București 1995).
- Documente 1996:** Documente turcești privind istoria României. Vol. III. 1791-1812. Întocmite de Mustafa A. Mehmet (București 1996).
- Filitti 1823:** I.C. Filitti, Originile democrației române. In: *Viața Românească*, 1 ianuarie 1823, anul XV, nr. 1, 19.
- Furtună 2014:** A. Furtună, Populația satului și târgului Telenești (sf. sec. XVIII - încep. sec. XX). In: *Anuarul Institutului de Istorie, Stat și Drept: Materialele sesiunii științifice anuale*, 27 decembrie 2012 (Chișinău 2014), 99-129.
- Giurescu 1946:** C.C. Giurescu, *Istoria Românilor*. III. Partea a doua. De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1601-1821) (București 1946).
- Grigoraș 1971:** N. Grigoraș, *Instituții feudale din Moldova*. I. Organizarea de stat până la mijlocul sec. al XVIII-lea (București 1971).

- Instituții 1988:** Instituții feudale din Țările Române. Dicționar. Coord. O. Sachelarie și N. Stoicescu (București 1988).
- Ionescu f.a.:** C. Ionescu, Tudor Vladimirescu – boierul în slujba Rusiei. <https://atacdeconstanta.com/tudor-vladimirescu-boierul-oltean-din-slujba-rusiei/> (accesat: 21.11.2019);
- Iorga 1912:** N. Iorga, Basarabia noastră. Scrisă după 100 de ani de la răpirea ei de către Ruși (Vălenii-de-Munte 1912).
- Istoria 1973:** Istoria, arheologia, etnografia Moldovei. Indice al literaturii sovietice. Vol. I. 1918-1968 (Chișinău 1973).
- Istoria 1982:** Istoria, arheologia, etnografia Moldovei. Indice al literaturii sovietice. Vol. II. 1969-1980 (Chișinău 1982).
- Lecca 1937:** O.G. Lecca, Dicționar istoric, arheologic și geografic al României (București 1937).
- Lefter 2013:** L-V. Lefter, Cum deveneai „privilegiat”. Despre statutul social în secolul al XIX-lea. In: Prutul. Revistă de cultură, Serie nouă, anul III (XII), nr. 1-2 (51-52), Huși, 2013, 43.
- Madan 1996:** I. Madan, Cercetări în domeniul științelor umanistice la Universitatea de Stat din Moldova (1974-1995). Contribuții bibliografice (Chișinău 1996).
- Madan 2001:** I. Madan, Istorie, arheologie, etnografie. 1981-2001. Contribuții bibliografice (Chișinău 2001).
- Mihail, Mihail 1993:** P. Mihail, Z. Mihail, Acte în limba română tipărite în Basarabia. I. 1812-1830 (București 1993).
- Moruzi 2001:** D.C. Moruzi, Rușii și românii. În: Scrieri. Ediție în două volume. Vol. II (Chișinău 2014).
- Neculce 1959:** I. Neculce, Letopisețul țării Moldovei, ed. a II-a, publ. de Iorgu Iordan (București 1959).
- Nistor 1991:** I. Nistor, Istoria Basarabiei (Chișinău 1991).
- Onciul 1914:** D. Onciul, Din istoria României. Ediția a doua (București 1914).
- Oprea et al. 2007:** I. Oprea, C-G. Pamfil, R. Radu, V. Zăstroiu, Noul dicționar universal al limbii române (București-Chișinău 2007).
- Panaiteescu 1964:** P.P. Panaiteescu, Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova (București 1964).
- Porucic 1930:** T. Porucic, Lexiconul termenilor entopici din limba română din Basarabia. In: Arhivele Basarabiei. Revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru. Anul II, 1930, nr. 3, aprilie-iunie (Chișinău 1930), 312-328.
- Purici 2011:** Ș. Purici, Istoria Basarabiei (București 2011).
- Rădescu 2009:** D. Rădescu, Mazilii – categorie socială distinctă în epoca regulamentară. Analele Universității din Craiova, Seria Istorie XIV/2(16), 2009, 135-142.
- Rosetti 2017:** R. Rosetti, Amintiri. Ce am auzit de la alții. Din copilărie. Din prima tinerețe (București 2017).
- Tabuncic 2011:** S. Tabuncic, Contribuții la genealogia familiei profesorului Ion Hâncu. Revista Arheologică s.n. VII/1-2, 2011, 313-314.
- Tomuleț 2002:** V. Tomuleț, Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia (1812-1830). Documente inedite din arhivele Rusiei, Ucrainei și Republicii Moldova (Chișinău 2002).
- Tomuleț 2004:** V. Tomuleț, Măsurile întreprinse de administrația imperială rusă în vederea instituirii cordonului sanitaro-vamal la hotarele de apus ale Basarabiei (anii 1812-1818). In: Analele Universității Libere Internaționale. Istorie, vol. II (Chișinău 2004), 82-100.
- Tomuleț 2014:** V. Tomuleț, Basarabia în epoca modernă (1812-1918) (Instituții, regulamente, termeni). Ediția a III-a, revăzută și adăugită (Iași 2014).
- Tudor f.a.:** Tudor Vladimirescu, un boiernaș în slujba Rusiei. <http://avram-marius.blogspot.com/2013/07/tudor-vladimirescu-un-in-slujba-rusiei.html> (accesat: 21.11.2019).
- Țurcanu 2005:** I. Țurcanu, Bibliografia istorică a Basarabiei și Transnistriei (Chișinău 2005).
- Хенпол 1975:** A.D. Xenopol, Istoria românilor din Dacia Traiană. Ediția a III-a. Vol. X: Istoria Țărilor Române de la Pacea de la București până la răsturnarea fanarioților (1812-1821) (București 1975).
- Гросул, Будац 1657:** Я.С. Гросул, И.Г. Будац, Очерки истории народного хозяйства Бессарабии 1812-1861 (Кишинев 1967).
- Кушко, Таки 2012:** А. Кушко, В. Таки (при участии О. Громова), Бессарабия в составе Российской империи (Москва 2012).
- Лурье 1998:** Ф.М. Лурье, Российская история и культура в таблицах (Санкт-Петербург 1998).

- Морозан 2014:** В. Морозан, Организация дворянского общества в Бессарабской области в 1812-1823. В: Труды исторического факультета Санкт-Петербургского университета, №19, (Санкт-Петербург 2014), 26-57.
- Положение 1962:** Положение крестьян и крестьянское движение в Бессарабии (1812-1861 годы). Сборник документов. Составители И.А. Анцупов, К.П. Крыжановская. Том III, часть I (Кишинев 1962).
- Права 1843:** Права состояния разных классов народонаселения Бессарабской области. В: Журнал Министерства внутренних дел, ч. III (Санкт-Петербург 1843), 48-64.
- ПСЗРИ 1844:** Полное собрание законов Российской империи (собрание II), том XVIII, 1843, отд. 1, №16597 (Санкт-Петербург 1844), 119-120.
- Устав 1818:** Устав образования Бессарабской области 1818 г. (Кишинев 1818).
- Халиппа 1907:** И. Халиппа, Роспись землевладения и сословного строя населения Бессарабии по данным переписи 1817 года. В: ТБГУАК, т. III (Кишинев 1907), 3-229.

The social status of Bessarabian boierinași in the first half of the 19th century

Keywords: Bessarabia, Russian Empire, social status, privileged estates, boierinași, mazili.

Abstract: In this study, the author explores the issue of the social status of boierinași in Bessarabia under Tsarist rule. The author notes that after the annexation of Bessarabia to the Russian Empire, the imperial authorities equated the boierinași with Russian personal nobles, granting them various privileges. *The Regulations of the administrative organization of the Bessarabian region* of April 29, 1818 says that “under the name of boierinași is meant a social class that is not of noble origin and has not reached the highest boyar posts, but who received the lowest ranks below the *vel șătrar*”.

Paying attention not only to holding senior positions, but also to the role in the administrative institutions of the region, the Russian authorities from the very beginning did not approve of this social status, despite the fact that although the boierinași had not performed important administrative functions until that time, some of them belonged to very old families. In accordance with the *Regulation on social status rights of the inhabitants of Bessarabia* of March 10, 1847, the tsarist authorities equated the Bessarabian boierinași with the personal nobles of the Russian Empire, later calling them personal nobles. Consequently, the number of Bessarabian boierinași gradually began to decrease. If they did not perform any administrative functions, they were required to enter the category of mazili.

Small boierinași were often seen as a kind of patriarchs of the peasant community. However, with the disappearance of the generations that witnessed the annexation of Bessarabia to the Russian Empire, their descendants replenished the ranks of mazili, and after the elimination of mazili as a social stratum and rutași as a fiscal category in 1847, they were considered odnodvortsy. Thus, the tsarist authorities, trying to eliminate the dissimilarity or inconsistency with the Russian social system, unified part of the Bessarabian social categories with the Russian ones, which led to the disappearance of the boyars as a social category.

Социальный статус бессарабских бояринашей в первой половине XIX века

Ключевые слова: Бессарабия, Российская империя, социальный статус, привилегированные сословия, бояринаши, мазылы.

Резюме: В данной статье автор исследует вопрос о социальном статусе бессарабских бояринашей под царским господством. Автор отмечает, что после аннексии Бессарабии Российской империей царские власти приравнивали бессарабских бояринашей к русским личным дворянам, предоставив им различные услуги и привилегии. В *Уставе образования Бессарабской области от 29 апреля 1818 года* сказано, что «под именем бояринашей разумеется класс не дворянского происхождения и не достигших высших боярских должностей, но получивших низшие чины до вел-шатраря».

Обращая внимание не только на обладание сановными должностями, но и на роль в административных учреждениях края, российские власти с самого начала относились критически к этой социальной группе, хотя если до того времени бояринаши и не исполняли важные административные функции, некоторые из них принадлежали к очень старым родам. В соответствии с *Положением о правах принадлежности к социальному статусу жителей Бессарабии от 10 марта 1847 года* царские власти приравнивали бессарабских бояринашей к личным дворянам Российской империи, называя их впоследствии личными дворянами. Следовательно, количество бессарабских бояринашей постепенно стало уменьшаться. В случае, если они не выполняли никаких административных функций, они были обязаны перейти в категорию мазилов.

Мелкие бояринаши часто рассматривались как своего рода патриархи крестьянской общины. Однако с исчезновением поколений, бывших свидетелями присоединения Бессарабии к Российской империи, их потомки пополняли ряды мазилов, а после ликвидации в 1847 году мазилов как социальной прослойки и рупташей как фискальной категории они стали считаться однодворцами. Следовательно, царские власти, стремясь устранить несходство или несоответствие с российской социальной системой, унифицировали часть бессарабских социальных категорий с российскими, что привело к исчезновению бояринашей как социальной категории.

27.03.2020

Dr. hab. Valentin Tomuleț, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici 60, MD-2009, Chișinău, Republica Moldova, <https://orcid.org/0000-0003-4696-2064>, e-mail: tomuletvalentin@yahoo.ro